

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

22e jaargang nr. 4

15 juli 1993

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- De Gentse Burgerlijke Wachten. 1814-1914	182
- Inventaire Archéologique: Het St-Jorishof	188
- De Gentse Brandewijnhandel in 1595-96	192
- Aan de Houtlei Vroeger en Nu	203
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg en Slot)	207
- Gênsche Woorde en Uitdrökkijngé. Deel XII	215
- Oudheidkundige Kroniek: Een gebouw uit de XIIIe eeuw	221
- Bibliografie	223
- Vraag en Antwoord	226
- Lezers schrijven ons	229
- Gênsche Prâot	230
- Dit bestaat niet meer	231

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

DE GENTSE BURGERLIJKE WACHTEN. 1814-1914

Toen onze goede vriend en competente medewerker Roger Van Aerde ons te vroeg ontviel, schreven wij in "Ghendtsche Tydinghen" 1988 - Nr. 4 - p. 182: "Enkele jaren geleden kwam hij ons enthousiast vertellen dat hij in het Stadsarchief een ongelooflijke rijke bron aangeboord had over de Burgerwacht, één van die talrijke onderwerpen waarover nog geen grondige studie verschenen is. Daar had hij zich volledig op geworpen, hij had reeds veel documentatie verzameld en was begonnen met het opstellen van deze studie die zeer omvangrijk zou worden. Dit onderwerp lag hem nauw aan het hart en toen de symptomen optraden van de ernstige ziekte die hem tenslotte zou vellen, had hij ons gezegd dat hij hoopte dat het hem nog gegeven zou zijn deze studie te mogen afmaken. Het heeft, helaas, niet mogen zijn.

Het werk dat hij de laatste jaren aan de "Garde Civique" besteed heeft zal nochtans niet verloren gaan. Hij had reeds 5 artikels klaar en die zullen vanzelfsprekend gepubliceerd worden in ons tijdschrift".

Dit ogenblik is nu gekomen en wij beginnen in dit nummer de publicatie van deze onafgewerkte studie.

Voorwoord

Voor het brengen van de burgerwachtgeschiedenis konden we putten uit de rijke verzameling originele documenten uit het Stadsarchief, onder "Modern archief, series M21 tot M25".

Andere inlichtingen vonden we in de dagbladen verschenen tussen 1814 en 1914. We kozen meestal de Gazette van Gend, omdat deze het reilen en zeilen van de gewapende burgers op de voet volgde en zowel lovend als afbrekend commentaar gaf.

De wetten, besluiten, rondschrijven, ambtsberichten e.a. verloren we ook niet uit het oog. We kunnen verzekeren dat er ganse bossen zijn geveld om het papier te leveren voor het drukken van de ontelbare voorschriften die de burgerwacht betroffen.

Reglementen, instructies en handleidingen gaven ons inzicht in het militaire aspect van de wacht.

In geschiedkundige werken, tijdschriften en brochures vonden we de inlichtingen die ons toelieten het soms bloedige optreden van de wacht te reconstrueren. Met fotos en afbeeldingen uit verschillende bronnen konden we het verhaal illustreren. Speciale aandacht ging uit naar de kleurrijke uniformen. Alles samen gaf dit een bijna niet te overziene stapel documentatie waaruit, naar we hopen, het interessantste is gehaald.

In de Verenigde Nederlandse periode (1814-1830) was de voertaal tussen de bestuursorganen het Nederlands. Van zodra de Hollanders verjaagd sprak men, wat

dacht u, eentalig Frans. We hebben de vrijheid genomen de meeste documenten in het Nederlands te vertalen; alleen wanneer de bedoeling van de notas door vertaling verwarring zou hebben gesticht, lieten we ze ongewijzigd.

Daar we zoveel mogelijk de aangeboorde bronnen wilden vermelden, hebben we de meeste onmiddellijk na gebruik in de tekst geplaatst, onder volgende afkortingen: SAG-M21 = Stadsarchief Gent - inventaris M21.

GvG-23 mar = Gazette van Gend - 23 maart.

JdG-1 dec = Journal de Gand - 1 december.

RV-13 oct = Raads Verslag - 13 oktober.

KB - 7 feb = Koninklijk Besluit - 7 februari.

SB-3 aug = Staatsblad - 3 augustus.

GT-15 nov 82 = Ghendtsche Tydinghen - 15 november 1982.

Voor de duidelijkheid waren we verplicht het verhaal in verschillende perioden onder te brengen.

- De Landstorm 1813.
- De Burgerlijke Wacht 1815.
- De Schutterij 1827-1830.
- De Temporaire Wacht 1830.
- De Gentse Garde Civique 1830-1831.
- De Gentse Garde Civique 1831-1847.
- De Burgerwacht te Peërd 1830-1833.
- De Municipale Wacht 1830-1831.
- De Stedelijke Artillerie 1830-1831.
- De Muziekkorpsen 1830-1831.
- De Vrijkorpsen 1830.
- Het Gentse Legioen voor Antwerpen, oktober 1830.
- De Gentse Garde Civique 1848-18.
- De Gentse Garde Civique 18-1914.

Er hebben zich in de loop der geschiedenis steeds burgerwachten gevormd. Ze werden opgericht om de stad of de gemeente tegen een vijand of een omstandigheid te beschermen. Af en toe traden de gewapende burgers op buiten de stad; "ten versoucke van den grave omme onsen eet te quitene" of "ten profite van wive en kindre van den lande" of "ten profite van mijheere van Vlaenderen omme hem weder te doen hebbene de palen (grenzen) van Vlaenderen". Maar wat er ook gebeurde, steeds waren het de Schepenen die het laatste woord over hun burgertroepen spraken.

Men heeft de wachten verschillende namen gegeven; stadssoldaten, soudenie-
ren, scerewetters, reiziers, groententers, rode-witte-zwarte kaproenen, keurlin-
gen, stadswakende mannen, pandoeren enz. Hun getalsterkte varieerde naarge-
lang de rust in en om de stadsmuren. Ze werden steeds bewapend en soms
betaald uit de gemeentekas. Over hun kledij schreef De Potter "ieder man kleede
zich met hetgeen hem het best tegen de kou of regen kon beschutten, zonder acht

te nemen op snee of kleur, op lengte of op stoffe, die 't lang had, liet het lang hangen". (1)

Die toestand bleef bestaan tot onder de Franse bezetting (1794-1814). Napoleon richtte eind 1805 een "Garde Nationale Sédentaire" op in alle steden van het keizerrijk, waaruit te Gent een geuniformeerde "Cohorte Urbaine" sproot bestaande uit 6 compagnies van 160 man. Nog steeds stonden de wachten onder rechtstreeks bevel van de prefect van het Schelddedepartement en van de Gentse burgemeester. Ze deden in principe, alleen dienst in en rond de stad.

De Verenigde Nederlandse periode (1814-1830) bracht verandering in het burgerwachtstelsel. Onder de Hollanders gebeurde de inlijving op bevel van de landsregering. Ook de soldij, bewapening en kledij waren nationaal geregeld.

We starten ons verhaal bij de oprichting van de Verenigde Nederlanden.

De Landstorm 1813 (2)

Nadat Napoleon in de slag bij Leipzig (16-18 aug. 1813) beslissend was verslagen, kwam Holland in opstand tegen de bezetters. Reeds in de loop van november verlieten de Franse ambtenaren de noordelijke provincies.

Op 30 november landde de Prins van Oranje, uit Engeland, in Scheveningen en liet zich Prins-Souverein der Verenigde Provincies noemen. Behoudens de garnizoenen van een aantal vestingen, hadden alle Franse troepen het land verlaten. De 20ste december decreeteerde het Nederlands Algemeen Bestuur tot een massale oproeping voor het leger. Buiten eenheden voor de gewone krijgsmacht,



Afb. 1. Landstorm 1813.

richtte men ook een burgerwacht in onder de naam "Landstorm" (30 dec 1813). Het Besluit luidde: *"Alwie over een jachtgeweer of een ganzenroer beschikt moet er zich mee wapenen. Het is ook gewenst zich te voorzien van sabels en pistolen"*. Voor diegenen die niet over wapens beschikten voorzag men een piek, door iedere gemeente zelf te vervaardigen volgens een voorgeschreven model, neergelegd op iedere arrondissementszetel.

Het besluit voorzag ook een uniform; dezelfde als voor het gewone leger (landmilitie) maar de plaat op de shako (hoofddeksel) moest vermelden "Voor Vaderland en Oranje". Reeds op 7 februari 1814 trok men de artikelen gaande over de uniform in; de kosten liepen te hoog op. De Landstorm zou geen tenue dragen. Ze zouden herkenbaar zijn aan een groene band rond de eenvoudige burgerhoed. De dienstgraden moesten worden gedragen op een oranje band rond de linker arm. (Afb. 1)

Nadat België was bevrijd en onder geallieerd bestuur kwam te staan, (3) nam Willem het beheer van ons land op zich (1 aug. 1814). Ondertussen had het Hollands leger zich gevormd en richtte men ook in België eenheden op. De noodzaak van een civiel legertje, bewapend met pijken, drong zich niet meer op, zodanig dat onze provincies geen Landstorm hebben gekend.

De Burgerlijke Wacht 1815

Schijnbaar kon men de burgers toch niet met rust laten want op 27 februari 1815, één dag vóór Napoleon vanuit het verbanningsoord Elba, terug voet zette op het vasteland, besloot men in de noordelijke provincies opnieuw een burgerwacht op te richten.

Willem I, koning geworden van de Verenigde Nederlanden (16 maart), liet het besluit ook voor ons land gelden (KB-13 apr): *"Aangezien iedereen, volgens zijn mogelijkheden, zijn diensten aan het vaderland moet verlenen en dat speciaal dezen die door hun ouderdom, sterkte en onafhankelijkheid beter geschikt zijn zicht te verwijderen van hun haardstede en beter bestand zijn tegen de vermoeidheid eigen aan de oorlogsituatie en het voor iedereen een heilige plicht is te waken over de binnenlandse veiligheid en het behoud van de orde... enz... enz."* Het Besluit bevatte 17 artikelen waaruit we de bijzonderste, verkort aanhalen; (4)

- De wacht moet zonder uitstel worden ingericht onder dezelfde vorm als in de noordelijke provincies.
- Alle inwoners tussen 18 en 50 jaar waren verplicht eraan deel te nemen. Waren van dienst vrijgesteld; dienstboden, zieken, soldaten onder de wapens, priesters, seminaristen, leerars en lieden die een ondersteuning genoten van een weldadigheidsinstelling.
- Wachten die er op stonden konden een vergoeding voor gepresteerde diensturen ontvangen.

- Het soort uit te voeren dienst bepaalde de bewapening. Waar de wacht een permanent karakter had, zoals in de grote gemeenten, zou de Staat geweren leveren. In de kleinere plaatsen moest men genoeg nemen met sabels en pijken.
- In normale tijden zou de burgerwacht inactief zijn, niettemin moesten de gemeenten van eerste (Gent) en tweede klas enkele compagnies vormen die gedurende één maand per jaar zouden oefenen met de wapens. Deze wachten konden zich, op eigen kosten, een uniform aanschaffen.
- De wacht was onderworpen aan het gezag van de intendant. (5) Ze mocht in geval van noodzakelijkheid gevorderd worden door de burgemeester en door de militaire plaatscommandant.

Op 28 juni, enkele dagen na de gevechten te Waterloo, verscheen het K.B. dat de definitieve organisatie van de burgerlijke wacht vastlegde. De "Etat-major" van een bataljon bestond uit 1 luitenant-kolonel, 1 majoor, 1 luitenant-adjutant, 1 luitenant-kwartiermeester, 1 onder-adjutant en 1 tamboer. Iedere compagnie had volgende getalsterkte: 1 kapitein, 1 eerste-luitenant, 2 tweede-luitenanten, 1 sergeant-majoor, 4 sergeanten, 1 fourrier, 8 korporaals, 1 tamboer, 1 pijper en 100 wachten, alles samen 120 man.

Affiches, uitgehangen in de stad, maanden de toekomstige wachten aan zich te laten inschrijven in de dienstrollen; *"Gezien de artikels I en II van het besluit van Z.M. in date 15 april laestleden, nodigen we alle personen van het mannelijk geslacht, geboren sedert en begrepen den 1 januari 1779 tot einde met de 31 december 1765, uit om zich in persoon aen te bieden te stadhuyze, op de dagen, uren en plaatsen hier achter aangewezen, voorzien van eene nota uyt hunne gebortebrief. In geval van afwezigheyd ofte ziekte, zullen de naeste bloedverwanten ofte vrienden van deze personen de gezeyde verklaringe voor hun moeten doen. De declaratien zullen aanveird worden van zeven uren 's morgens tot den middag, en van twee uren naer-middag tot zeven uren 's avonds in de volgende orde;*

- *In de zaele gezeyd Kapelle-kamer, waer de ingang is langs de hoogpoorte; de personen geboren van den 1 januari 1779 tot den 31 december 1775.*
- *In de zaele gezeyd van Gedeele, waervan den ingang is langs den Pouillemerkt; de personen geboren van 1 januari 1774 tot den 31 december 1770.*
- *In de zaele gezeyd het Arsenael, waer de toegang is langs de oude trap; de personen geboren van 1 januari 1769 tot den 31 december 1765." (GVG-20 jul)*

Willem liet er geen gras over groeien. Op 31 augustus benoemde hij het officierskader, allen vrijwilligers, voor de Gentse burgerlijke wacht; *"Gezien onze beschuyten van 13 april en 28 july laest, raekende de oprichtinge en organisatie van de burgerlyke wacht in de zuydelyke provincien des koninkryks; op het verslag van onzen commissaris-generaal van het inwendig, hebben wy benoemt ende benoemen tot de plaatsen en graeden hier naer uyt-gedrukt de personen, wiens naemen volgen: Voor het bataljon permanent:*

- *F. Surmont, president van de raed van organisatie.*
- *A. Vanderhaegen-Mussain, kolonel-commandant.*
- *C. de Kerckhove, majoor.*
- *A. Grenier, luitenant-adjoint.*
- *I. Delforge, luitenant-kwartier-meester.*
- *J. Moly, onder-adjutant.*" (GvG-11 sep)

Het bevel over de 5 "compagnies permanent" werd gegeven aan de kapiteins, E. Bauwens, L. van de Poele, A. Pycke, F. de Caigny en J. van den Bende. Buiten dit permanent bataljon, dat dus minstens één maand moest oefenen "met de wapenen", waren er ook nog 2 "batallions inactif" voorzien. Deze werden verondersteld alleen op te treden bij rellen of oorlog. De inactieve zouden bevolen worden door de luitenant-kolonels C. d'Hane en A. de Jonghe. De monsterrollen werden nog opgemaakt. (SAG-M22) De bevolking die 20 jaar Franse bezetting achter de rug had, waarbij de "conscriptie" nog fris in het geheugen lag en die nu op de koop toe de miserie met de troepen van de "bevrijders" meemaakte, was de ganse militaire poes-pas beu. (6) Ook de gemeentebesturen, die steeds met een lege stadskist opgescheept zaten, hadden weinig lust tot medewerking en deden maar juist wat hen door de overheid was opgedragen. De Nationale Regering zelf keek neer op een deficit in de staatskas van 40.000.000 gulden waarvan alleen het Ministerie van Oorlog 35.000.000 op het actief nam. (GvG-23 oct) De koning, geweldig voorstander van de wacht, mocht nog zo aandringen, de ministers konden geen ijzer met handen breken zodat het bij voorschriften en benoemingen bleef. Samengenomen mogen we stellen dat de Burgerlijke Wacht van 1815 alleen op papier heeft bestaan. (7)

NOTEN

1. F. De Potter: Gent van den oudsten tijd tot heden. Deel I, p. 404.
2. De naam is overgenomen van de Pruisische burgerwacht de "Landsturm". Men veranderde hem later in de meer Nederlandse "Schutterij".
3. Vooraleer de Rijn over te steken, waren de geallieerden reeds overeengekomen hoe ze de overwonnen landen zouden beheren. (Verdrag van Bâle, 12 januari 1814)
4. De Gazette van Gend van 6 april loopt vooruit op het K.B. van 13 april. Buiten enkele juiste en onjuiste gegevens, schrijft het blad dat het Schelde-departement 5.844 wachten zal moeten leveren.
GvG-24 april: enkele rechtzettingen en meer uitleg.
GvG-29 mei: nog meer uitleg.
5. Een intendant was in die tijd een burger uit het administratief kader, gelijkgesteld aan de officiersgraden in het leger. Als opdracht had hij alles wat soldij, kledij, legering, transport enz. aanbelangde te inspecteren en te controleren.
6. R. Van Aerde: Kozakken te Gent. In: G.T. 1982 - Nr. 6, pp. 296-309.
7. Soil de Moriamé: Les milices citoyennes de Tournai. De schrijver bewijst dat ook in Doornik de wacht alleen op papier heeft bestaan. In de Gentse archieven vonden we na 1815 geen enkele aanwijzing meer over deze burgerlijke wacht.

Roger VAN AERDE
(t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 545

Op 10 juli 1912 stelde Alfons Van Werveke in de rubriek "Burgerlijke Gebouwen - Hoogpoort Nr. 48 - XVe eeuw (1469 en 1474) in het Frans een fiche op over

Het St-Jorishof (Historiek)

Sedert ongeveer 1381 vergaderde de St-Jorisgilde in het "Hof", ten noorden begrensd door de Hoogpoort, ten oosten door een reeks eigendommen waarvan de Nederlandse Schouwburg nu het grootste deel van de plaats inneemt, ten zuiden door de Lakenhalle en het Belfort, ten westen door een rij winkeltjes van openbare schrijvers waarvan de gevel uitgaf op de Botermarkt, rechtover het Stadhuis.

De naam St-Jorishof die op het einde van de XIVe eeuw aan dit emplacement gegeven werd, is tot op de dag van vandaag bewaard gebleven voor het hotel dat opgericht werd in dit oud gildehuis.

De St-Jorisgilde bestond reeds in 1307. Ze bestond uit personen die behoorden tot de drie leden van de stad: de poorterij, de nering der wevers en de kleine neringen. Dit keurkorps, het meest geduchte van het gemeenteleger, was bewapend met een kruisboog. Het stond in de eerste lijn in al de gevechten die de woelige stad leverde, zowel om haar privileges te verdedigen tegen haar eigen sovereinen, als deze te helpen bij het bestrijden van een gemeenschappelijke vijand.

Het lokaal van de St-Jorisgilde bestaat uit twee wel onderscheiden delen die gescheiden worden door een muur waarvan de trapgevel te bemerken is in het midden van het dak. Het gedeelte naar het oosten toe dat paalt aan het huis "De Groote Moor" genoemd, is het eigenlijk huis van de Gilde, gebouwd in 1469. Het bevat een grote koetspoort en de gelagkamer en, op de verdieping de vergaderzaal.

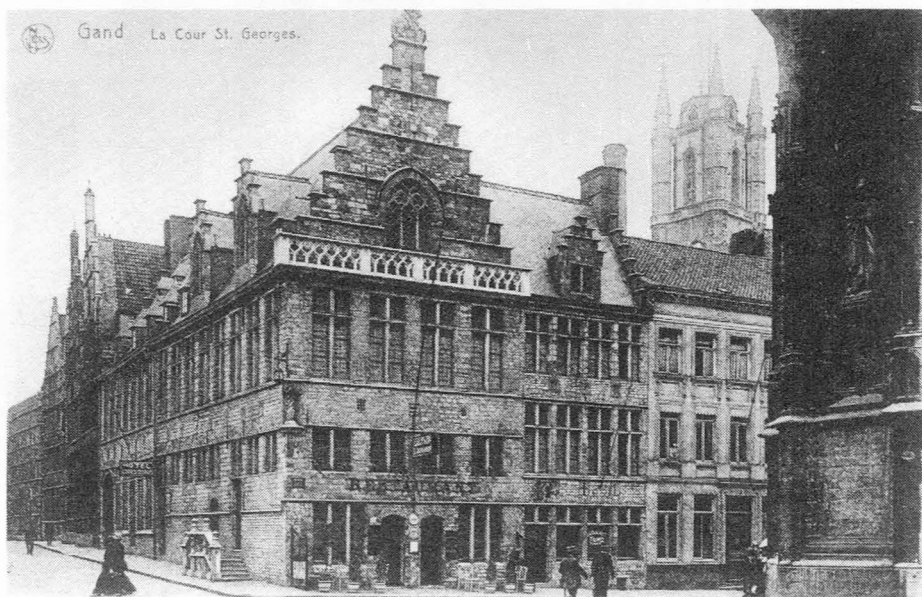
In het gedeelte in het Westen (naar het Stadhuis toe), dat dateert van 1474, bevond zich op het gelijkvloers de schietbaan, nu het restaurant.

Langs de kant van de Lakenhalle waar de doelen opgesteld stonden, was ze geopend door drie grote arcaden. Daarnaast waren er twee winkeltjes met een tussenverdieping van openbare schrijvers; de deur en de vensters ervan gaven uit op de Botermarkt.

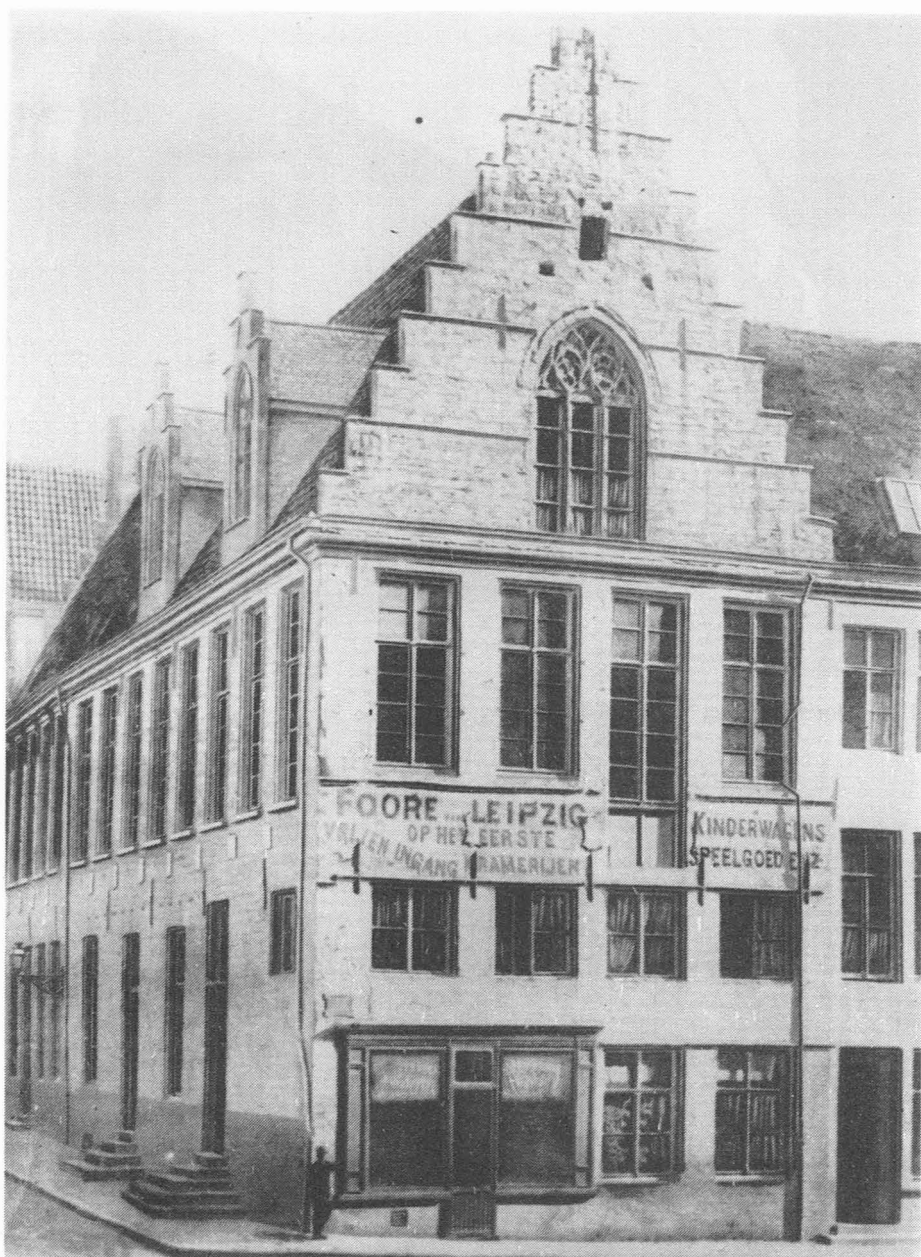
Boven deze zaal bevond zich de kapel, verlicht door acht vensters langs de kant van de Hoogpoort en vier vensters langs de kant van de Botermarkt. Bovendien ook nog door een grote spitsboog en door vier dakvensters in het houten gewelf, twee in de Hoogpoort en twee aan de tegenovergestelde zijde.



Het St-Jorishof in het begin van deze eeuw.



Het St-Jorishof na de restauratie.



Toen het St-Jorishof nog de Foore van Leipzig was.

Het St-Jorishof was niet alleen het lokaal van de beroemde gilde, het is een historisch monument waar zich memorabele gebeurtenissen van de geschiedenis van Vlaanderen hebben afgespeeld.

De eerste steen van het gebouw van de kapel werd op 2 april 1474 gelegd

door Maria, Hertogin van Bourgondië en Gravin van Vlaanderen. Het is in de vergaderzaal van de gilde dat de Staten van Vlaanderen beraadslaagd hebben en dat Maria van Bourgondië op 11 februari 1477 de befaamde akte, het Groot Privilegie genoemd, ondertekend heeft; de eerste gemeenschappelijke akte van al de Nederlandse provincies. (Pirenne, *Histoire de Belgique*, III, p. 9)

In dezelfde zaal bood Maria van Bourgondië op de daaropvolgende 27 april een banket aan, aan de gezanten van Frederik III, die haar de hand kwamen vragen voor zijn zoon Maximiliaan.

In 1482 en 1483 werden er de vergaderingen gehouden van de Staten van Vlaanderen en de gezanten van Maximiliaan van Oostenrijk, weduwnaar van Maria van Bourgondië.

Op 18 mei 1484 gaf de St-Jorisgilde er een feest ter ere van de jonge zoon van Maximiliaan en Maria, de hertog Filips de Schone en van de Brugse collega's.

In 1830-31 werd in de grote vergaderzaal de zo beroemde Gentse Floraliën gehouden.

De St-Jorisgilde werd afgeschaft onder het Frans Bewind en zijn hof werd in 1795 verkocht als nationaal bezit. Het lokaal en de vergaderzaal van de gilde zijn gebleven wat ze altijd geweest waren: een hotellerie.

De meeste tableaux, wapens en juwelen van de St-Jorisgilde zijn bewaard gebleven en zijn gedeponereerd in het Oudheidkundig Museum waarvan zij een van de belangrijkste en waardevolste afdelingen vormen. Het gebouw op de Botermarkt, nu café "De Turk", was het lokaal van de Jonge St-Jorisgilde die afgeschaft werd in 1567 en geïncorporeerd werd in de grote gilde.

Het lokaal van de gilde werd gerestaureerd in 1911-1912 door architect H. Geirnaert.

Naschrift

Van Werveke zegt dat het St-Jorishof verkocht werd in 1795. Volgens ons werd het openbaar verkocht op 9 februari 1798 aan een zekere Van der Linden.

Dat het St-Jorishof altijd een hotellerie zou geweest zijn moeten wij nemen met meer dan één korreltje zout. Het heeft verschillende bestemmingen gekend. Wij vernoemen er enkele.

Nadat de Gilde een eerste maal afgeschaft werd in 1703 kwam er een lakenhalle en de kapel werd gebruikt voor de protestantse eredienst. Op 15 novembert 1816 opende de Israëlitische kolonie er een synagoog. Sedert 1838 was de ruime bovenkamer en de voormalige kapel een winkel van ijzer- en blikwaren en een speelgoedbazar. Op de gevel kon men lezen: "Foore van Leipzig op het eerste. Vrije ingang. Kramerijen, Kinderwagens, Speelgoed, enz."

Rond 1900 was er op het gelijkvloers, kant Botermarkt, de brillenwinkel van Geniets.

In het begin van deze eeuw was er op een gegeven moment op de hoek van de Hoogpoort een winkel van antiquiteiten en op de hoek van de Botermarkt "Au Petit Bon Marché" waar men terecht kwam voor "Vins et Liqueurs" en voor "Tabacs et Cigares".

Het St-Jorishof werd door de Stad in 1910 aangekocht voor 70.000 fr., maar de "compromis de vente" was reeds ondertekend in 1903. De aanvankelijke bedoeling was er een deel van de stadsdiensten in onder te brengen, maar men heeft daar gelukkiglijk van afgezien.

Bij de restauratie van het St-Jorishof en van "De Turk" werd architect Henri Geirnaert bijgestaan door de Stadsarchitect Charles Van Rysselberghe.

Het St-Jorisbeeld dat de gevel bekroont werd gemaakt door Geo Verbanck en het Mariabeeldje in de nis door Aloïs De Beule.

Frans Coppejans maakte de 24 wapenschilden op de gevel: Keizerrijk, Spanje, Castilië, Toledo, Valencia, Arragon, Léon, Sicilië, Jeruzalem, Portugal, Napels, Granada, Nieuw Castilië, Galicië, Majorca, Sevilla, Sardinië, Cordou, Guinea, Bourgondië, Oud Vlaanderen, Vlaanderen, Gent, St-Joris. Dat het huidig Hotel-Restaurant zou gebouwd zijn in 1224 moeten wij beschouwen als een publicitair grapje.

H.C.

DE GENTSE BRANDEWIJNHANDEL IN 1595-96

Het is erg moeilijk precies te achterhalen vanaf wanneer brandewijn te Gent algemeen werd geconsumeerd. Tot hiertoe is er nog maar bitter weinig historisch onderzoek ter zake verricht. Vooraleer tot de kern van dit artikel te komen is het nodig eerst wat achtergrondinformatie chronologisch naar voor te brengen.

Een nog bestaand Frans document toont aan dat er in 1411 reeds armagnac werd gestookt voor plaatselijk verbruik (1). In Gent was er in 1437 reeds sprake van "heete" wijn (2). Uit eigen onderzoek is gebleken dat het hier nog niet om pure brandewijn ging, maar om met brandewijn versterkte wijn, die door de Gentse kruideniers mocht worden verkocht. De nering van de wijnmeters en wijnzeggers maakte toen een duidelijk onderscheid tussen zoete wijnen zoals "wijnenbastaert, wijnen van Grieken, wijnen van Asoyen" en "heete" wijnen zoals "maleweseye en romeneye". Dit onderscheid was nodig om hun privileges ten opzichte van de kruideniers duide-

lijk te stellen. "Heete" wijnen mochten worden verkocht zonder tussenkomst van de wijnnering omdat die eerder als medicijn dan als wijn werden beschouwd. Waarom werden ze beschouwd als medicijn? Omdat in de streek van herkomst, aqua vitae (eau-de-vie of levenswater m.a.w. brandewijn) was toegevoegd. Het hogere alcoholgehalte in de wijn liet een "heete" indruk na bij de afdronk zonder te "branden" zoals brandewijn. De mediterrane wijnproducerende landen zoals Spanje, Portugal en Griekenland, moesten hun wijnen voor azijn-verzuring vrijwaren tijdens hete, zonovergoten zeezeizen en maakten daarom zoete geconcentreerde wijnen die echter spontaan konden beginnen hergisten. Hergisting is een spontane fermentatie waarbij de nog aanwezige gistcellen in de wijndroesem, residu-suikers gaan aanvallen, waardoor appelzuur wordt omgezet in melkzuur. Dit proces heeft een halvering van de gunstige organische zuurtegraad voor gevolg, waardoor de bewaring in het gedrang komt.

Terzelfdertijd kunnen hetero-fermentatieve bacteriën, die steeds aanwezig zijn in wijndroesem, zekere ontsporingen veroorzaken bij de melkzure hergisting, waarbij ze dan, door het wijnsteenzuur en de glycerine af te breken, bepaalde onplezierige bijsmaken gaan verwekken en dus in feite gaan optreden als bedervende micro-organische factoren. Dezelfde bacteriën zijn eveneens in staat citroenzuur af te breken. Zij hadden dus middelen nodig om die hergisting te voorkomen. Zo ontstonden twee types zoete wijn: wijn met niet-alcoholische bewaarmiddelen zoals (verschiet niet) ongebluste kalk (3), zilverglit en hars (4) en wijn met brandewijn versterkt. (Het alcoholgehalte in wijn oefent immers een remmende werking uit op de melkzure hergisting). De hoge zoetheidsgraad bekwamen ze door een groot deel van de most tot 1/3 à 1/4 van het oorspronkelijke volume te laten inkoken. Het zoet geconcentreerde produkt werd dan over de overblijvende most gegoten teneinde de gisting te laten doorgaan (5). Het eerste type, de zoete, niet-alcoholisch behandelde wijn had geen "heete" afdronk en werd alleen verkocht in de Gentse wijntavernes waar de wijnmeters een wijnzeggere tewerkgesteld waren. Het tweede type, de met brandewijn versterkte wijn, mocht ook door de kruideniers als medicijn aan de man worden gebracht.

Dat er tussen kruideniers en wijnmeters regelmatig meningsverschillen waren omtrent de vraag, om welk type wijn het in bepaalde gevallen nu eigenlijk ging, laat zich raden. De Gentse wijnmeters en wijnzeggere hebben herhaalde malen geprobeerd om ook in de winkels van de kruideniers hun bevoorrechte taak, het wijnmeten, te mogen uitoefenen (6). Zij zijn er echter nooit in geslaagd tewerkstelling bij hen te bekomen. Voor alle duidelijkheid: kruideniers waren kruidenverkopere en mogen niet worden verward met de kleinhandelaars in koloniale waren van de 20ste eeuw. We stellen vast dat in 1450 in Brandenburg een verbod van kracht was op het openbaar schenken

De origine rerū naturalū



rimāto/occultas naturę opandęs pāderēt. Arę:quidē in se nul-
 lus laboris: sed opus est mulierū: 7 vt aiant ludus pōtrozū. *Et ceteros ei
 abbat.*
 Hu-
 ius auctores p̄cipui fuere Hermes/Edes/Ancenna: 7 hi quos
 Turba p̄hoiū cōmemorat. modernio: es aut̄ Raymūd^o Zulq. Ar-
 noldu de noua villa. Albertus magn^o. quozū oim vnus finis:
 sed p̄cedendi modus diuersus: ois t̄m̄ luminibus naturę concla-
 sio: e q̄bus oibus diuisio: t̄m̄ rāsmuranōis possibilitas indubi-
 tata cōcluditur. Sed p̄culdubio ab his q̄ diuinibus 7 p̄ncipibus
 se iungūt 7 magna p̄mittūt: ne quozū artingūt. Nā si sciētę diu^o
 secreta noscerēt: sese vtrę occultarēt: de r̄belauro tāto grātas beo
 a gerēt: pauperibus bene facerēt: nec alioiū opibus indigerēt. Ab
 illis aut̄ maxime cauendū: q̄ aut̄ receptas p̄cedes/nescio a q̄bus
 magnanibus se habere gloriānt: lunā figere: 7 ad gradus auri me-
 dioctis/aut̄ optimi tingere: mercuriū coagulare: partē cū parte: 7
 varia augmēta posse emicere mētiri nō verent. A q̄bus nimirū tot
 boim multa decepti/7 alieni auri cupidi: p̄:q̄ vero qd̄ babuerit si
 p̄uosis exp̄sis largiores/oino defecerūt: 7 q̄ndie deficiūt: nec a
 lieno periculo cautiore delistunt. Quod cū in magnū reipublicę
 detrimentū vergat/nō ab re est: si a magistratibus 7 cōi bono p̄i
 dentibus/a fatua eoz p̄sumptione coercantur. vident̄ em̄ esse et
 de numero illozū: de q̄bus Paul^o sp̄s scribit: Semper discites/
 et nūq̄ ad sciētā vtritaris p̄uenietis.

i. ad 2. th. li. iij

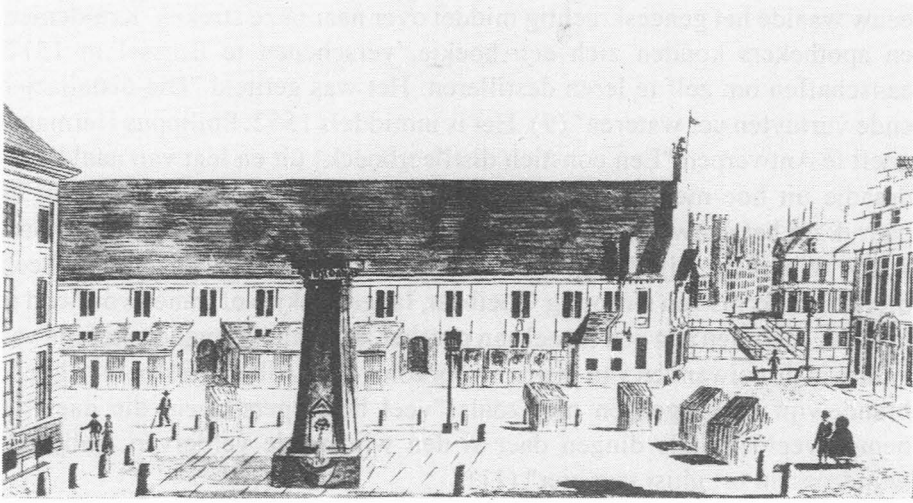
Een primitief destillatietoestel met luchtkoeling uit 1503, ontleend aan de encyclopedie Margarita philosophica van Georg Reisch (†1525). Destillatie behoorde toen nog tot het rijk van alchimisten en apothekers.

van "bernewein" wat er op wijst dat daar reeds schoorvoetend brandewijn in pure vorm als drank in omloop was gekomen. Voordien was het wijndestillaat nog niet algemeen erkend als consumptieartikel maar werd beschouwd als medicijn dat blijkbaar soms wel eens werd misbruikt in plaats van verbruikt. Uit een Augsburgse publicatie, daterend van 1477, blijkt inderdaad dat aan brandewijn geneeskraft werd toegeschreven: "...wer alle morgen trinke in halben löffel vol gepranntes weins, der werd nimmer krank..." (Wie elke ochtend een halve lepel gebrande wijn drinkt zal nooit ziek worden) (7). Een arts uit Nürnberg schreef in 1490: "...gezien het feit, dat omzeggens iedereen zich tegenwoordig gewoon heeft gemaakt aqua vitae te drinken is het nodig dat men de hoeveelheid die men nuttigt onder controle houdt als men tenminste een "gentleman" wil blijven..." (8). Duitsland en de Elzas schijnen

de koplopers geweest te zijn waar brandewijn stilaan inburgerde. In de 16de eeuw waaide het geneeskrachtig middel over naar onze streken. Kruideniers en apothekers konden zich een boekje, verschenen te Brussel in 1517, aanschaffen om zelf te leren destilleren. Het was getiteld "Die distellacien ende vurtuyten der wateren" (9). Het is inmiddels 1552. Philippus Hermanni geeft te Antwerpen "Een constich distileerboeck" uit en legt van naaldje tot draadje uit hoe men uit wijn alcohol kan destilleren. Hij legt daarbij de nadruk op het aanwenden van wijn als grondstof. Natuurlijk geen kostbare goede wijn maar wijn "die lanck oft onclaer gheworden" was. Lanck heeft hier de betekenis van stroperig vloeibaar, lange beekjes of tranen vormend in het glas, te wijten aan een teveel aan pectine, een geleivormende stof die van nature in de celwanden van planten voorkomt (10). Alleen zo kon men goede brandewijn verkrijgen en niet zoals "veel bedriegers doen, die daer toe nemen veelderhande dingen daer si den wijn mede verderven, gelijc als wijndroesem oft ghist van bier" (11).

Blijkbaar was omstreeks deze tijd in onze streken brandewijn al goed ingeburgerd want vanaf 1557 kwam er een scherpe overheidscontrole op het brandewijnstoken. De produktie en het verbruik begonnen vorm te krijgen want vanaf 1568 stelde het Gentse stadsbestuur een accijns in van 16 Vlaamse groten per stoop (12). De taks werd op het einde van de 17de eeuw geïnd in een van de penshuisjes op de Pensmarkt. Ik citeer: "...ten versoucke van de pachters van den wijn ende slach (het slachten van vee) midtsgaeters tstoken van den gebrande wijn haerlieder comptoir thauden in eene van de nieuwe huyskens staende nefens den grooten beenhuysse noeschover de beerye op de vischmaert..." (13). Zoals straks uit Gentse cijfers zal blijken was de plaatselijke produktie en verhandeling van brandewijn in onze streken tot op het einde van de 16de eeuw eerder kleinschalig en onbetekend voor de economie. Om de aan het einde van dit artikel gepubliceerde cijfers beter naar waarde te kunnen schatten en om de lezer beter te oriënteren in de tijd, is het nodig naast de voorgeschiedenis van 1595-96, ook de nageschiedenis kort te belichten.

Het is pas in de 17de eeuw dat er in Europa een kentering komt in het traditionele brandewijnhandelspatroon. Het zullen onze vrijgevochten noorderburen zijn die de commercialisering en industrialisering van destillaten op gang brengen (14). De Hollanders, in de 17de eeuw bekend om hun spectaculaire economische efficiëntie, vonden de jaarlijkse produktiekringloop van wijn afremmend op hun handelsmogelijkheden. Wijn moest binnen het jaar opgedronken zijn want anders bedierf hij onherroepelijk. Er kon dus niet méér geproduceerd worden dan men jaarlijks kon drinken. Daar moest wat aan veranderen. Bovendien was wijn tijdens zeereizen zeer kwetsbaar omdat hoge zomertemperaturen een nefaste invloed hadden op lichte wijnen. De Hollandse vloot kon dus niet gans het jaar rond risicoloos lichte



In de penshuisjes, uiterst links op de Pensmarkt, was tot 1722 het brandewijnaccijnskantoor gevestigd. Nà 1722 inden de belastingontvangers hun taksen in het Pakhuis op de Korenmarkt. (Stadsarchief Gent, Atlas Goetghebuer, AG W 54)

wijn transporteren. Zo ontstonden er leemtes in de continuïteit van hun handel en dat was niet rendabel. Lichte wijn moest houdbaar worden gemaakt. Maar hoe? Reeds in 1613 kende men in Nederland "seeckere wijnen die men stommen is noemende de welke van hare vuylicheyte (lees bovengist) niet nae behooren en zijn ghesuyvert maer ter contrarie door *violente middelen* ghedwongen werden de selve vuylicheyte by haer te houden" (15). Door de wijn "stom te maken, door toevoeging van tevéél zwaveldioxyde, stopte de gisting van de aanwezige suikers in de most en bekwam men een van nature zoetere wijn. De Fransen kenden deze wijnsoort onder de naam "vin muet" (16). Door het stilleggen van de gisting bleef het alcoholgehalte echter te laag waardoor later de ongewenste melkzure hergisting kon optreden. De Hollanders hadden, zoals uit mijn voorstudie blijkt, van de mediterrane wereld geleerd dat stevige zoete wijnen, zoals maleweseye en romeneye (denk maar aan madeira en malaga), versterkt met brandewijn, stand hielden tegen bederf en hergisting en bovendien goed in de markt lagen omdat zij zowel "heet" als zoet waren.

Die wetenschap schiep nieuwe vooruitzichten waar munt was uit te slaan. De toevoeging van voldoende brandewijn aan hun "stom" gemaakte wijn zou voor een goede bewaring zorgen (Pas later kwam men er achter dat een zwavelbehandeling eigenlijk overbodig is omdat het hoge alcoholgehalte van brandewijn zèlf alle gistcellen in de most doodt, zoals vandaag nog met onder andere Port gebeurt). Eerst zochten zij naar gebieden waar van nature lichte, slecht tegen zeereizen bestende wijnen, voorkwamen. Die vonden zij

ANNO 1698

Ady 14



Prijs Courant van Wijnen der
Stadt ROTTERDAM.

L Angoufe Wijn	— pond	30	2	44
Prinjcke Wijn	— pond	18	2	42
Stads Wijnen	— pond	27	2	30
Gemeene Bordeufe	— pond	25	2	17
Wit Graves	— pond	26	2	28
Rooe Graves	— pond	31	2	50
Santefoyfe Wijn	— pond	22	2	36
Wit Hoogelants	— pond	24	2	36
Rooe Hoogelants	— pond	19	2	30
Baledocfe Wijn	— pond	28	2	39
Haentjes Wijn	— pond	28	2	39
Bordeufe Stommen	— pond	28	2	39
Bordeufe Azijn	— pond	—	—	—
Conjacke Boddery Wijn	— pond	23	2	30
Conjacke Wijnen	— pond	20	2	27
Sint Jans Wijnen	— pond	19	2	27
Offeroufe Eylante Wijnen	— pond	—	—	—
Conjacke Stommen	— pond	—	—	—
Sint Jans Stommen	— pond	—	—	—
Eylante Stommen	— pond	19	2	20
Eylante Azijn	— pond	—	—	—
Voeverye Wijn	— pond	—	—	—
Courte Wijnen	— pond	—	—	—
Wit Orleans Wijn	— pond	—	—	—
Rooe Orleans Wijn	— pond	—	—	—
Aufeu Wijnen	— pond	33	2	40
Courou Wijn	— pond	40	2	50
De Charrellenij Wijn	— pond	18	2	19
Nantefe Wijn	— pond	16	2	17
Nantefe Stommen	— pond	—	—	—
Nantefe Azijn	— pond	—	—	—
Tortane Wijn	— pond	18	2	19
Bordeufe Brandewijn	— pond	10	2	11
Nantefe Brandewijn	— pond	10	2	11
Conjacke Brandewijn	— pond	14	2	15
Bajoenfet Brandewijn	— pond	10	2	10
Spaense Wijn	— pond	11	2	10
Serefe Secke	— pond	10	2	10
Canary Secke	— pond	30	2	52

ANNO 1699

Ady 2



Prijs Courant van Wijnen der
Stadt ROTTERDAM.

L Angoufe Wijn	— pond	30	2	40
Prinjck wijn	— pond	22	2	30
Bord. Stads wijn	— pond	26	2	20
Gemeene Bord. wijn	— pond	—	—	—
Wit Graves	— pond	30	2	32
Rooe Graves	— pond	30	2	50
Santefoyfe wijn	— pond	30	2	34
Wit Hoogelants	— pond	30	2	28
Rooe Hoogelants	— pond	26	2	40
Bafaracque wijn	— pond	30	2	38
Baledocfe wijn	— pond	30	2	32
Haentjes wijn	— pond	30	2	50
Bordeufe Stomme	— pond	32	2	33
Bordeufe Azijn	— pond	—	—	—
Conjaque Boddery wijn	— pond	22	2	30
Conjaque wijn	— pond	19	2	22
Sint Jans wijn	— pond	—	—	—
Conjaque Stomme	— pond	—	—	—
Sint Jans Stomme	— pond	—	—	—
Offeroufe Eylante wijn	— pond	—	—	—
Conjaque Azijn	— pond	—	—	—
Eylantien Azijn	— pond	—	—	—
Witte Orleansse wijn	— pond	—	—	—
Rooede Orleansse wijn	— pond	—	—	—
Toutou wijn	— pond	30	2	50
Courte wijn	— pond	20	2	30
Voeverye wijn	— pond	—	—	—
Arhjou wijn	— pond	—	—	—
De Charrellenij wijn	— pond	16	2	17
Nantefe wijn	— pond	19	2	15
Nantefe Stomme	— pond	—	—	—
Nantefe Azijn	— pond	—	—	—
Tortane wijn	— pond	—	—	—
Conjaque brandewijn	— pond	17	2	17
Nantefe brandewijn	— pond	19	2	20
Bordeufe brandewijn	— pond	19	2	20
Bajoenfet brandewijn	— pond	10	2	10
Spaense wijn	— pond	14	2	16
Serefe Secke	— pond	30	2	50
Canary Secke	— pond	—	—	—

Rotterdam had op het einde van de 17de eeuw het wijnstapelrecht van Middelburg vrijwel volledig overgenomen. Op de prijslijst komen zo goed als alle Franse wijnprodukten voor, gaande van azijn, over wijn en versterkte wijn tot brandewijn. (Rijksuniversiteit, Gent. Fonds Vliegende Bladen, I, V, 24)

in de Bordeauxstreek, in de Cognacstreek, in de streek rond Nantes, in Saintonge en op het eiland Oléron. Daar overtuigden zij, omstreeks 1620 (17), de wijnboeren om op kleine schaal brandewijn te stoken teneinde hun lichte, "stom" gemaakte wijnen te kunnen versterken. De kwaliteit van de aldus onstane Bordeuse stommen, Conjacke stommen, Sint-Jansstommen,

Olleronse eylantse stommen en Nantesse stommen, konden voortaan wed-ijveren met de alom vermaarde versterkte maleweseye en romeneye, die zich in commerciële handen van Portugezen en Spanjaarden bevonden. Een prijslijst van wijnen "der stad Rotterdam" anno 1698, die ik in de universiteitsbibliotheek op de kop heb kunnen tikken, verraadt deze handelspolitiek. In het volledige wijnproduktengamma op het lijstje, gaande van azijn tot brandewijn, waren de Iberische romeneye en maleweseye opvallend afwezig. Enkel de vijf soorten Franse "stommen", waarin de Hollanders zelf handel dreven, waren toen in Rotterdam verkrijgbaar (18). Inmiddels hadden de Nederlanders opgemerkt dat de "police des vins" van Bordeaux, die de aloude tradities en privileges van plaatselijke handelaren streng beschermde, nog niet omkeek naar wijndestillaten. Dit gat in de markt stond dus nog volledig open. De Armagnacstreek, waar toch maar minderwaardige wijn werd geteeld, was kandidaat nummer één om te worden ontgonnen. De wijnboeren werden ertoe aangezet om al hun wijnen voortaan te destilleren. Zo bekwamen de Hollanders een nieuw handelsprodukt, op grote schaal vervaardigd, dat in hun schepen slechts een zesde tot een achtste van de ruimte van een wijnlading in beslag nam. Goedkoop transport, weinig taksen vergeleken met wijn, en een onbeperkte houdbaarheid waren de grote voordelen. Men sprak toen nog niet van armagnac maar van Bajoense brandewijn, omdat de drank via de Adour en de Midouze in Bayonne de zee koos. Eenmaal dat de vraag naar het produkt steeg volgden de streken die reeds gewoon waren brandewijn te stoken om hun "stommen" te versterken: Bordeuse brandewijn, Nantesse brandewijn en vooral Conjacke brandewijn waren geboren. Ook deze evolutie is duidelijk af te lezen uit het Rotterdams prijslijstje (19). In de London Gazette werd cogniac brandy voor het eerst vermeld in 1678 (20). Onze noorderburen wisten dat de Engelsen reeds in de 16de eeuw een uitgesproken voorkeur hadden voor "sterke wijnen" en hadden zich niet misrekend. Het was in Engeland dat zij de gretigste klanten vonden. De Engelsen verbasterden het Nederlandse woord brandewijn tot brandy. Resultaat: in plaats van het eigen Nederlandse woord in zijn oorspronkelijke betekenis voort te gebruiken, namen de Nederlanders het Engelse woord definitief op in hun woordenschat en drongen het juiste woord brandewijn in een andere betekenis. Hoe dat komt? Heel eenvoudig. Eens te meer was hun economische vindingrijkheid er in geslaagd een goedkope plaatsvervanger voor de Franse brandewijn op punt te stellen, een destillaat van moutwijn, op eigen bodem gestookt. Moutwijn was een alcoholische drank die als grondstof diende voor de fabricatie van jenever, alweer een nieuw produkt dat door de Hollanders werd gecommmercialiseerd. Wanneer zij het voortaan over brandewijn hadden dan bedoelden zij in de eerste plaats hun eigen moutwijndestillaat. Armagnac of Cognac was voor hen voorgoed brandy geworden. Tot zover de nageschiedenis van het jaar 1595-96.

Tijdens het samenstellen van een boek over de Gentse wijnhandel, van Guldensporenslag tot Franse Tijd, dat binnen een tweetal jaren zal verschijnen, werd ik geconfronteerd met een unieke schat aan gegevens die de vroege Gentse brandewijnhandel over het wijnjaar 1595-96 documenteren (21). Gezien er in de Nederlanden nog omzeggens geen historisch onderzoek, aangaande de brandewijnhandel in de 16de eeuw, werd verricht acht ik het mijn plicht naar buiten te komen met wat ik, als nevenprodukt van mijn boek, heb gevonden en berekend. Het "handboek" van de wijnschroders (1595-1596), waarin alle in- en uitgaande trafiek van wijn en brandewijn nauwgezet genoteerd staat, leert ons dat in onze streken, alvast zeker te Gent, ter plaatse brandewijn werd gestookt. Neen, niet van minderwaardige wijn die in Vlaanderen zou geteeld zijn, en toen ook nog niet van gerst, maar van wijndroesem, het bezinksel dat in wijn achterblijft. Om wijn gedurende een jaar te kunnen bewaren was men verplicht drie tot viermaal de wijn van de droesem te scheiden door hem in een ander vat over te steken. Zo verkreeg men in eigen streek zijn grondstof voor het brandewijnstoken. Over het aanwenden van biergist, waarover Philippus Hermanni het in 1552 had, tast ik bij gebrek aan geschreven bronnen in het duister. Met destillatie uit granen werd wél al geëxperimenteerd zoals blijkt uit een verbod op destillatie uit granen, in 1601 uitgevaardigd door Albrecht en Isabella. Zij vreesden voedselschaarste bij een algemene verbreiding. Brandewijn mocht bij ons officieel slechts gemaakt worden uit "droesem van wijnen ende ghiste van bieren, zo men hier voormaels plach te doen". Eerst in 1671 zou het stoken van graandestillaten bij ons worden toegestaan (22). Stokers die wijnmoer destilleerden aromatiseerden haar soms met scharlei, een soort van salie met lichtblauwe bloemkroon (Lat. *Salvia sclarea*), een typisch kruid dat ook als specerij voor wijn en bier werd gebruikt. Er werd aangera- den als volgt te werk te gaan: "Smyt eerst in de ketel (alambiek, destilleer- of overhaalketel) een paar handen vol scharley-kruid, en als gy het de tweede maal overhaalt (destilleert) tot de proef (degustatie), een stuk gebrande aluyn (basisch aluminiumsulfaat + kaliumsulfaat), in een pottebakkers oven gebrand" (23). Dank zij het privilege van de nering van de wijnschroders, dat hen het monopolie verschafte om wijn- en brandewijnvaten te laden, lossen en transporteren, is het handboek van de wijnschroders, door hun "ontvanger" opgesteld geweest. Dat moest niet alleen om de inkomsten van de nering te verantwoorden, maar ook om fiskale redenen. De "ontvanger" reikte namelijk aan de wijnschroders "werkbiljetten" uit die hen tijdens het werk, ten aanzien van fiskale controleurs, in staat stelden zich te legitimeren. Een wijnschroder die zijn werkbiljet niet kon voorleggen werd beschouwd als een fraudeur, een smokkelaar! Elk wijn- of brandewijnvat dat op straat kwam om verplaatst te worden moest men legitimeren met een werkbiljet waardoor het automatisch in het handboek van de wijnschroders

TABELLARISCHE WEERGAVE VAN DE GENTSE BRANDEWIJNHANDEL (uitgedrukt in liter) van 11.11.1595 tot 10.11.1596

200

Handelaar	Beroep	Zelf gestookt	Ingevoerd	Aangekocht bij Gentse handelaars	Geleverd aan Gentse handelaars	Uitgevoerd
Michiel Dael (stoker-brandewijnslijter)		2292	207	1242		
Maerck Beerckman (stoker-brandew.slijter)		644	2695	1656	621	622
Jan Van Langerae (stoker-brandew.slijter)		241				
In de Bennesteke (stoker-brandew.slijter)		149				
In de Stuer op plaatseken bachten de Vrydachmarkt (stoker-brandewijnslijter)		103		207		
Gillis Deneve (brandewijnslijter)				621		
Gillis Bontan (brandewijngrossier)			3318		2898	
Hans Vermaldele (brandewijngrossier)			1035			830
Berteram Ruytens (wijngrossier)			1245		621	
Antoon De Keysere (wijngrossier)			830			830
Joos Van Schauvlieghe (wijngrossier)				621	621	
Jan Helaut (wijngrossier)				621	207	
Willem Vanden Bossche (wijngrossier)			415			
Totalen		3429	9745	4968	4968	2282

Berekeningswijze hoofdelijk brandewijnverbruik: $3429 + 9745 + 4968 - 4968 - 2282 = 10892 : 30000$ inwoners = 0,36 liter

werd opgetekend. Deze nauwkeurige registraties hebben het mij mogelijk gemaakt een ruw, maar toch genuanceerd, beeld in tabelvorm te schetsen van de legale brandewijnhandel in Gent, weliswaar slechts over één jaar. Het is zeker geen totaalbeeld want wat mij ontsnapt is de illegale handel, alsmede de trafiek van kleine vaatjes die door de vaatjesvoerders werden vervoerd. Hun handboek, dat ook moet bestaan hebben vermits zij ook met werkbiljetten werkten, is spijtig genoeg niet tot ons gekomen. Evenmin bezitten wij nog het handboek van de biervoerders die de verplaatsing van tonnen biergist voor hun rekening namen. Wij moeten het dus stellen met cijfermateriaal afkomstig van wijndroesem- en brandewijntransporten vanaf 207 liter per vat. Is het geschetste beeld niet volledig, het geeft toch een interessante indruk weer. Wat bij het bestuderen van het handboek zeker aan het licht zou gekomen zijn is het bestaan van een eventuele plaatselijke wijnbouw, die volgens sommige auteurs de grondstof voor Gentse brandewijn leverde. Welnu, wat dat betreft laat het handboek geen twijfel over. In 1595-96 was er beslist geen plaatselijke wijnbouw betrokken bij het handelscircuit. Het laatste schriftelijke spoor van Gentse wijnbouw houdt trouwens op in 1452. De brandewijnhandel stond op het einde van de 16de eeuw blijkbaar nog in zijn kinderschoenen. Gent telde toen slechts vijf brandewijnstokerijen, waarvan slechts één min of meer belangrijke, en het hoofdelijk verbruik beliep slechts 0,36 liter per jaar. Ter vergelijking, toen in Nederland in de 18de eeuw het verbruik van brandy en jenever op zijn hoogtepunt stond, bedroeg de hoofdelijke consumptie aldaar 5,5 tot 7,5 liter per jaar (24). De Gentse stokers betrokken hun wijndroesem onder andere van de plaatselijke wijngrossiers die op regelmatige tijdstippen, na klaring of hergisting van hun wijnen, met dit restprodukt zaten opgescheept. Uitvoer van wijndroesem heb ik niet geconstateerd. Anders is het gesteld met de invoer. Van de 20.591 liter verstookte droesem was er niet minder dan 12.465 liter ingevoerd. Daarvan werd 8.920 liter gelost aan de Koepoort wat laat veronderstellen dat Antwerpen, nog altijd een belangrijke wijnhaven op dat ogenblik, met enorme overschotten zat. De Gentse uitvoer van brandewijn was nochtans onbetekenend. Om die reden kan dus geen droesem zijn ingevoerd. Er vertrok 830 liter brandewijn naar Kortrijk, 415 liter naar Brussel, 207 liter naar Calais en 830 liter naar een onbekende bestemming. Daarmee hield het op. Ook van doorvoer was weinig sprake. 415 liter brandewijn koos de richting Kortrijk, 1.245 liter trok voorbij naar Rijsel en 207 liter werd in Sint-Omaars verwacht. Dat was alles. Uit de tabel kan nog worden afgeleid dat sommige Gentse wijngrossiers zich af en toe inlieten met de doorverkoop van brandewijn. Naast de vijf brandewijnstokers onderscheiden we slechts 2 specifieke brandewijngrossiers en slechts 1 specifieke brandewijnslijter die zelf niet stookte. Slechts 7 handelaars voerden vreemde brandewijn in.

<i>Brandewijnstokers</i>	<i>verstookte droesem</i>	<i>geschatte brandewijn</i>
"In de Stuer" op plaatseken		
bachten de vrydachmarkt	622 liter	103 liter
In de Bennesteke	897 liter	149 liter
Jan van Langeraet	1.450 liter	241 liter
Maerck Beerckman	3.866 liter	644 liter
Michiel Dael	13.756 liter	2.292 liter

De getallen in de tabellen werden bekomen door omzetting van ancien-regime-maten naar moderne liters. Voor de metrologische juistheid van mijn berekeningen verwijs ik naar mijn boek in voorbereiding: *Wijnberoepen in het oude Gent, de Gentse wijnhandel tussen Guldensporenslag en Franse Tijd*.

BRONVERMELDING

1. LORD T., *Spectrum Drankatlas*, Utrecht-Antwerpen, 1979, p. 10.
 2. Stadsarchief Gent (voorts SAG), Reeks (voorts R) 176 Nr. 2, f°38, dd. 1437.
 3. DIDEROT-D'ALEMBERT, *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* (36 delen), Lausanne-Berne, 1781.
 4. JOHNSON H., *Vintage: The Story of Wine*, London, 1989, p. 290.
 5. DIDEROT-D'ALEMBERT, o.c.
 6. DE BUCK R., *Wijnberoepen in het oude Gent, de Gentse wijnhandel tussen Guldensporenslag en Franse Tijd*, (in voorbereiding).
 7. DE HERDT R., *In en om de alambiek, Jenever en alcoholstokerijen*, Gent, 1981, p. 10.
 8. JOHNSON H., o.c. p. 180.
 9. DE HERDT R., o.c. p. 10.
 10. PARONETTO L., *Wijnencyclopedia van de gehele wereld*, Helmond, 1985, p. 204.
 11. DE HERDT R., o.c. p. 12.
 12. DE HERDT R., o.c. p. 46.
 13. SAG R 108bis Nr. 239, dd. 1670.
 14. JOHNSON H., o.c. p. 180.
 15. Citaat uit het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* onder het woord "stom"; cf. "Stom maken van de most bij de bereiding van portwijn" in VAN DALE, *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, Elfde uitgave 1984, p. 2772.
 16. DIDEROT-D'ALEMBERT, o.c.
 17. PARONETTO L., o.c. p. 299.
 18. *Bibliotheek Rijksuniversiteit Gent, Fonds Vliegende Bladen*, groep I, letter V, doos 24, dd. 1698.
 19. *Idem*.
 20. JOHNSON H., o.c. p. 189.
 21. SAG R 156/25 Nrs. 1 en 2.
 22. DE HERDT R., o.c. p. 39.
 23. Herdruk van 1976 door uitgeverij C. de Vries-Brouwers, Amsterdam-Antwerpen: VAN KESSEL Reynier, *Geheym der Wynen*, 's Graavenhaag, 1730, p. 30.
 24. VERLAAN J.E.-GROOTES E.K., *Tekstuitgave met inleiding en aantekeningen van SUYP-STAD* door Dirck Pietersz. Pers, Culemborg, 1978, p. 33.
- Alle scheikundige beredeneringen zijn terug te vinden bij PARONETTO L., o.c., pp. 97 tot 109.

Ronald DE BUCK

AAN DE HOUTLEI VROEGER EN NU

In verband met het interessant artikel van Georges Broget in GT 1993 nr. 1, voeg ik graag nog een paar aanvullingen toe, o.m. in verband met de Parnassus, gelegen op de plaats waar ik gedurende 25 jaar school liep en werkte. Vandaar dus mijn belangstelling.

PARNASSUS

Het was inderdaad in 1780, meer bepaald op 11 augustus dat de Fonteinisten bezit namen van hun lokaal in de herberg Parnassus. Op 7 juni 1789 werd de overeenkomst gesloten tussen de heer Neerman, uitbater van de Parnassusberg en de Fonteinisten, waartoe de eerste er zich toe verbond een feestzaal te bouwen voor de rederijderskamer. Zij speelden daar van 1789 tot 1847. Volgens Van Schoor werd de schouwburg reeds op 10 augustus 1789 ingehuldigd. Ik vraag mij echter af of men op zo'n korte tijd een schouwburg kan bouwen en inrichten.

De Parnassusberg is in de loop van de geschiedenis toneel geweest van allerlei manifestaties. In 1799 werden de Fonteinisten door het Franse Gouvernement ertoe verplicht voor hun voorstelling een paar 'Vaderlandse' (lees Franse) liederen te gehore te brengen.

Zo vonden wij er in 1839 een gezelschap met afgerichte apen die fel waren in het maken van kunsttoeren.

Belangrijk is ook dat daar in 1847 de eerste uitvoering plaats had van 'De Vlaamse Leeuw', getoondicht door Karel Miry (1823-1889) op tekst van Hippoliet Van Peene (1811-1864).

De dansmaatschappij 'De Zwarte Gentenaars' met als voorzitter Pieter Van Acker, had ook concurrentie nl. van 'De Lichte Gentenaars' met als voorzitter Pier Den Beulinck, de strafste dansmeester van Gent, die ook haar lokaal had in de Parnassus die eveneens als danszaal fungeerde van 1848 tot 1864. Lodewijk Lievevrouw-Coopman spreekt Prosper Claeys tegen en schrijft in zijn Gents Woordenboek dat Pier Den Beulinck de schuilnaam was van Pieter Van Acker.

In 1870 had daar ook de eerste samenkomst plaats van de 'Société Internationale' waaruit te Gent de eerste socialistische groep is ontstaan, waarna Edward Anseele (1856-1938) er in 1880 de Tweede Socialistische Internationale stichtte.

Anderzijds kwam er op 25 februari 1890 l'Armée du Salut of het 'Reddingsleger van het geloof van Generaal Booth' of 'De Apostelen van beide geslachten der nieuwe godsdienst', hun geloof prediken. Tot 1894 was er ook



Het zijbalkon van de Parnassusfeestzaal in 1933 toen de Kunstdrukschool St.-Lucas er de handzetterij in onderbracht. Zittend Br. Jan Dierckx, nog steeds actief in het Higro als prefect. Achteraan Br. Hendrik (Foto archief Erik Dekeyser).

het stembureau gevestigd bij de verkiezingen en hadden er de luisterrijke bals plaats tijdens de wijkkermis van St.-Michiels en Ekkergerem in september-oktober.

In zijn laatste fase bleef de zaal dus danszaal met vooraan een herberg, waaraan verbonden een schermzaal. De laatste uitbater hield er zich verder onledig in een schrijnwerkerij gelegen tussen de schermzaal en de danszaal. In 1925 werd dit pand samen met nog een paar oude huisjes in de Schouwvegersstraat door Br. Directeur van St.-Lucas, Denis De Schepper, (1882-1971) aangekocht om er een 'Ecole d'Imprimerie d'Art', verbonden aan de afdeling Sierkunst van Sint-Lucas op te richten. De inhuldiging van de school had plaats op 1 oktober 1926 met als leraars in de beginperiode de Broeders Zephirijs - Jan Peeters (1904-1992), Hendrik - Willem Van Lommel (1905-1993), Edward - Jan Dierckx (1908) en Denijs - Albert Koeckelbergh (1906), de laatste twee nog in leven en dagelijks in de weer voor hun school! De lekeleraars kwamen uit de nijverheid met name Chrispijn en Edgard De Buck, Charles Van Houcke, Robert Heuvelmans.

Reeds op 26 februari 1929 werd de school met een bezoek van Koning Albert vereerd. Weldra werd de benaming tot Kunstdrukschool St.-Lucas vertaald. De naam Kunstdrukschool Onze-Lieve-Vrouw kwam er in 1936, waarna op 1.9.1953 - onder het directoraat van Br. August - Jozef Heyman (1897-1984) - de school autonoom werd. Het gebouw bleef echter eigendom van St.-Lucas.



Kunstdrukschool St.-Lucas, gevestigd in de gewezen Parnassus, op 26 februari 1929, ter gelegenheid van het bezoek van Koning Albert. De ramen op de scene gaven uit op de Schouwvegersstraat (Foto archief Erik Dekeyser).

In 1953-1954 werd de Parnassusfeest-, concert- en danszaal gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe Kunstdukschool. Benaming die op 1 september 1964, onder het directeurschap van Br. Adolf - Jozef De Donder (1901-1984), gewijzigd werd in Hoger Instituut voor Grafisch Onderwijs en er tot in 1981 gehuisvest bleef.

Ondertussen werd het Higo eigenaar ook van het XVIIIe eeuwse estaminet van G. Van Renterghem, naast de gewezen Parnassus en het hoekhuis met een hele reeks kleine huisjes in de Schouwvegersstraat met o.a. het huisje van de 'Kattemadamme', Pharaïlde De Bruyne, die er een 50-tal poezen op nahield en de laatste maanden in leven bleef van jenever en kaas.

In 1981 had dan de grote verhuis naar Mariakerke plaats. Het internaat bleef er tot juli 1983 en de Broeders bleven in het voorgebouw langs de Oude Houtlei tot eind december 1983. Dit was dan ook het sein van de afbraak van de laatste resten van de oude Parnassus, met o.a. de rondboogdeur uit 1758.

MONUMENT

Waar de auteur het niet over heeft is het oorlogsmonument dat zich in de Oude Houtlei aan de muur van het St.-Amandusinstituut bevindt. Na de Eerste Wereldoorlog hield iedere wijk eraan zijn helden te gedenken en te eren. Mijn grootvader, Leon De Keyser (1879-1946) die architect was, werd door het comité van de tweede wijk verzocht om een ontwerp van monument voor te leggen. Het werd aangenomen en uitgevoerd. Het werd bijna gans uit hardsteen opgetrokken en het half-verheven beeldhouwwerk is van beeldhouwer en leraar aan de Gentse Academie Henri Thiery uit de Rabotstraat en werd gegoten bij kunstbronsgieter Vindevogel te Gentbrugge.

De toenmalige directeur van het St.-Amandusinstituut, Br. Guillaume Van Twembeke (1883-1976), verleende de toestemming om het monument tegen de muur van de school te plaatsen op voorwaarde echter dat het allegorisch vrouwelijk schoon, dat het monument zou sieren, geen getuigenis zou afleggen van de textielschaarste gedurende de voorbije oorlogsjaren. Aan de voorwaarde werd voldaan.

Op de dag van de inhuldiging, 14 mei 1922, werd een cantate 'Hommage aux Martyrs', natuurlijk in het Frans, uitgevoerd door de leerlingen van St.-Amand. De tekst was van een zekere Br. Philemon en werd getoondicht door muziekmeester Vital Filippo.

De jongens van de stadsschool van het begijnhof van hun kant, zongen de nationale hymne 'Naar wijd en zijd'.

Daarbuiten werd ook een defilé gehouden voorbij het monument gevolgd door een optocht door de wijk o.m. ook voorbij het huis van grootvader in de Jan Verspeyenstraat, m.m.v. de muziekkapel van het 3e linieregiment,

bazuinblazers en talrijke vaderlandslievende verenigingen. Dagen voordien moesten de honderden leerlingen op stap leren marcheren, wat uitstekend lukte.

Na de tweede wereldoorlog werd het monument met de gesneuvelden uit deze oorlog, door architect Willy Dekeyser (1914-1977), zoon van Leon, aangepast.

P.S. Het verschil in schrijfwijze van de naam De Keyser kwam er na het foutief inschrijven van de geboorteakten. In de familie werden op drie generaties vijf verschillende schrijfwijzen gevonden, waarvan drie in het gezin van grootvader: De Keyser, DeKeijser, Dekeyser, De Keijser en Dekeijser.

Tenslotte heb ik enige kritiek op de kwaliteit van de afgedrukte foto's in "Ghendtsche Tydinghen". Ze zijn meestal te donker en vertonen te weinig contrast. Ik ben ervan overtuigd dat men beter resultaat kan bekomen bij het gebruik van ander papier.

Erik DEKEYSER

BRONNEN

P. Claeys: Les monuments de la Ville de Gand, 1905.

50 jaar Hoger Instituut voor Grafisch Onderwijs, 1976.

P.J. Dierckx f.s.c.: Het huis van de Broeders, in Onder Ons, 1984-1985.

R.M.: De Parnassusberg, in Het Volk van 15.1.1960.

André Dekeyser: Herinneringen aan en bedenkingen over een leven van 80 jaar, 1990.

Jaak Van Schoor: Een huis voor Vlaanderen, 1972

GEZELSCHAPSLEVEN TE GENT IN DE 19e BEGIN 20e EEUW (Vervolg en Slot)

c/ TEERLINGSPEL, KAARTEN EN PIJPROKEN

Wie voor wedstrijd wou kaarten, pijproken of teerlingspelen moest dat uiteraard in een stamcafé of in een "sociëteit" doen.

Over specifieke kaart- of pijprokersgezelschappen met een eigen benaming bestaat weinig informatie. Immers, in elk café kaartte men of hingen lange wedstrijdpijpen van de "habitués".

Teerlingmaatschappijen waren toen bijzonder populair. Verscheidene gezelschappen droegen namen, ontleend aan de Gentse teerlingnomenclatuur:

verkens, charles-dix, kavel, kraaiers, kloefen en zokken, goeie tien, uilen, cavalier, jonge garde, oude garde enz. (30).

Reeds in 1832 ontstond het teerlinggezelschap "*Het Trompetje*", waarschijnlijk zo genoemd naar het stamcafé. In 1844 blijkt de vereniging "*Sint-Apollonia*" te zijn gesticht. Drie jaar nadien ontstond het gezelschap "*De verenigde Vrienden*", die we kennen als kruisboogmaatschappij. Van de andere twee is het lokaal ons niet bekend.

De rokersmaatschappij "*Vrede en Vreugd*" werd omstreeks 1845 gesticht en vestigde zich in het "Boldershof" in de Sint-Amandstraat. De 28ste maart 1856 organiseerden ze een pijpentoonstelling. Met de geïnde entreegelden werden 233 broden gekocht die aan behoeftige gezinnen uit de omgeving werden uitgedeeld.

"*De jonge Verkens*" (31), een teerlinggezelschap, kwam in 1850 tot stand. "Brahma" werd te Gent beschouwd als de beschermheer van de teerling- of pietjesbak. Niet te verwonderen dat een maatschappij van omstreeks 1850 zich "*De Kinderen van Brahma*" noemde. Verscheidene andere teerlingmaatschappijen kozen een soortgelijke benaming.

In 1851 ontstond de schutterij "*De Schelde*". Deze richtte tevens een teerlingafdeling op.

Aan het Dok kwam in 1853 de vereniging "*De Vlaamse Leeuw*" tot stand. De leden waren bolders en teerlingspelers.

Een jaar nadien ontstond de maatschappij "*Al de Verkens*".

Tijdens de 19de eeuw richtten de Gentse teerlingmaatschappijen "beroeven" in. Dat betekende dat ze mekaar tot (soms vinnige!) wedstrijden uitdaagden. Dit gebeurde o.m. op 15 oktober 1860 tussen "*Les vieux Cubiophiles*" en "*Les jeunes Cubiophiles*", verenigingen die ca. 1855 waren gesticht. De "vieux" wonnen deze uitdaging, doch in 1861 eisten en bekwamen "les jeunes" met succes hun revanche.

Circa 1855 kwamen nog verschillende teerlingmaatschappijen tot stand, o.m. "*Naar de Kavel*" in 1856. (32)

Ook ontstond toen "*De Koolkappersgilde*" (33) die tevens boldersfanaten telde. De leden kwamen waarschijnlijk samen in het "Salon Napoléon" bij de Coupure. Werden toen ook gesticht, "*De marmeren Teerling*", "*De Lan-teernlopers*" en "*De oude Garde*". (34)

In 1856 ontstonden "*De Kraaiers*" en "*De jonge Garde*". (35)

(30) Lievevrouw-Coopman, L., Een teerlingspel te Gent. Gent, 1951.

(31) Een "verken" een dobbelsteen met vier ogen.

(32) Een kavel: een inkeping of een streepje op de rand van de teerlingbak.

(33) Een koolkapper: bijnaam van elke bewoner van Ekkergerm en benaming van de teerlingworp 4.4.3.3.

(34) Een oude garde: teerlingworp van 6.6.5.5.

(35) Een jonge garde: gooi van 5.5.4.4.

"*De vliegende Teerlingen*" werd in 1857 opgericht en een jaar nadien kon men de teerlingen hanteren bij "*Kloefen en Zokken*" (36), uitdrukking als men ééneentwintig speelde. Haar lokaal lag in het verdwenen Posthoornstraatje bij de Sint-Niklaaskerk.

In "Het Lindeken" op de Sint-Salvatorstraat werd in 1859 "*De goede Tien*" (37) gesticht. De benaming refereerde naar een worp van 64 die men ook een "Charles X" noemde.

Een jaar nadien richtte men opnieuw verschillende teerlingmaatschappijen op, o.m. "*De drie Uilen*". (38). Een andere maatschappij was deze van "*De Katers*" waar men tevens kaart speelde. Iemand die bij het kaartspel verloor, zei: "Hier heeft 'ne kater geziekt (geplast)". De "Katers" deden geregeld aan liefdadigheid in het Gentse.

Eveneens in 1860 ontstonden "*De jonge Leeuwen*" en het gezelschap "*Ekkergemtoren*" (39) naar een teerlingworp van 43.

Omstreeks datzelfde jaar werden ook "*Vier Zessen zijn de Groten*", "*De Teerlingbak*", "*De Dobbelaren*", "*De vrije Gedachte*" en "*De Helden*" (40) opgericht. Tevens kende men de maatschappij "*De Pietjes bij*", de "*Kattejongen*", "*De Verkens mee een Kodde*" (41), gezelschap dat zijn lokaal had in de Papegaaistraat. Hij ontleende zijn naam aan de worp van 41, ook "verkens mee pinnen" of "mee tjakken" geheten en de "*Verkens zonder Kodde*" die blijkbaar in hetzelfde café bijeenkwamen.

De "*Brahma sta me bij*" organiseerde in 1876 een grote teerlingwedstrijd in de "Sodaliteit" op de Korte Mere.

In 1861 ontstond de groep "*De ware Vrienden*", vereniging die waarschijnlijk behoorde tot de boldersmaatschappij van ca. 1845.

Bekend was de teerlingmaatschappij "*De Ganzenbroeders*" (42). Ze werd in 1862 gesticht en had het café "Het Aapken" op de Poeljemarkt tot lokaal.

"*De Goudbloem*" (of gans!) werd circa 1865 opgericht en men kende toen tevens de maatschappij "*De Ganzenvangers*".

Soldaten die onder paus Pius IX hadden gediend, stichtten omstreeks die tijd een teerlingvereniging op die "*De Zouaven*" heetten. Volgens Emiel Andelhof (43) liet de voorzitter nooit na zijn "fez" op het hoofd te zetten tijdens de

(36) Kloefen en zokken: worp van 2.2.1.1.

(37) De goede tien: teerlingworp van 6.6.4.4.

(38) Een uil: een oog, een punt of een pietje.

(39) Een Ekkergemtoren: gooi van 4.4.3.3.

(40) Een held: worp van 2 zessen en 2 zonder tel (ook "schoon meiske" enz.).

(41) Verkens mee een kodde: worp van 4.4.1.1.

(42) Ganze of goele: een borrel.

(43) Andelhof, E., Dit is de excellente kronijke van de Brahmisten. *Oostvlaamse Zanten*, 1937, p. 164.

vergaderingen die doorgingen in het café "De Zwarte Ram" (44) in de Lange Violettenstraat. De "Zouaven" deden ook aan liefdadigheid.

Bijna gelijktijdig stichtte men de groepering "*De Garibaldisten*". Waren zij ook tegenstanders van de "Zouaven" tijdens het teerlingspel?

In 1867 werd het gezelschap "*De Muggen*" gesticht en tussen 1870-'80 kwamen de volgende maatschappijen aan de beurt: "*De gouden Teerling*", "*De Bloedvrienden*" en "*De kwade Negen*" (45), waarvan de leden bij elkaar kwamen in "Het zwart Paard" in het Nieuwland.

Daarenboven ontstonden "*De vrije Zessen*" (46), "*De verenigde Patriotten*", "*De vrije Steenlossers*" (doppelsteenspelers), "*De jonge Leiren*" (47), "*Verkens Vooruit*" en "*De jonge Savoyards*".

Er zullen wel heel wat andere teerlingmaatschappijen hebben bestaan, doch ze bleven anoniem. Men beweert immers dat er tussen 1830 en 1880 een honderdtal te Gent werden geteld. Na 1880 zou dat aantal geslonken zijn, wat niet nalaat dat er toen nog verscheidene ontstonden.

Omstreeks 1885 werd "*Geschoren zonder Zeep*" opgericht; ook "*Het Baudelo Toreken*", "*Het Heksken*", "*De Kloefkappers*", "*Het Vrouwenverdriet*" en "*De Kuil der Leeuwen*".

Op de Gasmeterlaan, in de herberg "Het Brouwerken", werd door enkele jongeren in 1886 de teerlingmaatschappij "*De Verkenspuisten*" gesticht. Die naam was naar het schijnt verkozen in verband met twee personen, een bult en een kreupele, die geregeld samen dit café bezochten. Na enige tijd herdoopte de "patron" zijn zaak in "Café de la Brasserie". Doch het lokaal voldeed niet meer en de stichters van de "Verkenspuisten" verhuisden naar "Het Zulleke" in het Heilige-Geeststraatje. Deze vereniging was tevens een sociëteit van smulpapen en aan het eind van haar bestaan organiseerde ze ook goed bijgewoonde zang- en toneelavonden. Op een bepaald moment verbroederde ze met de rokersmaatschappij "*De Tabacos*". Het lokaal van deze laatsten was "Café De Zwaan" in de Noordstraat. Heel wat begoede burgers zaten geregeld mee aan de dis door beide maatschappijen georganiseerd. (48)

Omstreeks 1890 werd het doppelgezelschap "*De Luizen van de Muide*" opgericht. Zijn lokaal was de herberg "In de nieuwe Statie", bijgenaamd "Het Hoekske", op de Meulesteedsesteenweg. Eveneens ontstonden toen "*De Vreugde*", "*De goede Zoekers*" en "*De Hazen*".

(44) Het uithangteken van deze herberg bevindt zich in het Museum voor Volkskunde te Gent.

(45) De kwade negen: worp van drieënzestig of 6.6.3.3.

(46) Zessen: doppelstenen met zes ogen.

(47) Een leire: een vagebond.

(48) Andelhof, E., Dit is de excellente kronijke... *Oostvlaamse Zanten*, 1940, p. 34-44. Ook medegedeeld door de heer M. Broeckhove, volkskundige, Gent.

In 1891 werd, in een café op de Voormuide, de maatschappij "*De Brahma's Vrienden*" opgericht. Haar kenspreuk luidde "Voor pietjes spelen, voor maag en kelen". Deze vereniging werd officieel door het stadsbestuur erkend. Ze telde werkende, beschermende en ereleden die zich tevens inzetten voor liefdadige werken.

Volgens Emiel Andelhof (49) waren er te Gent in 1892 nog 36 teerlingmaatschappijen, o.m. "*Les Jambards*", "*Charles-Dix*", "*Saint-Hubert*", "*Les cent Gardes*", "*Les Bons Vivants*", "*Les sans Faim, non sans Soif*", "*De Vliegende Teerlingen*", "*De Leeuw van Vlaanderen*", "*Verkens Vooruit*", "*De Uilen*" enz.

Uit de opsomming van deze sterk gevarieerde groep blijkt duidelijk dat de informatie over de teerlinggezelschappen zich doorgaans beperkte tot de naam. Andere archivalia zullen wel nooit bestaan hebben.

d) GEZELLIGHEIDS- EN FESTIVITEITENCLUBS

In de vorige eeuw blijken er talrijke maatschappijen te hebben bestaan die uitsluitend tot doel hadden plezier te maken en/of volkse feesten te organiseren. Sommige ontstonden en verdwenen waarschijnlijk na een kort bestaan, zonder enig spoor na te laten. Over enkele verenigingen zijn we echter wel enigszins ingelicht.

In 1848 werd de vereniging "*Crème de Bonbon*" opgericht. Dat gezelschap bestond aanvankelijk uit een tiental vrienden ambachtslui. Ze vergaderden in het café "Oud Spanjaards Kasteel" op de Sint-Machariuswijk. In 1851 organiseerden ze een loopwedstrijd voor trekpaarden, misschien wel met een knipoog naar de renpaardenkoersen op de piste van Sint-Denijs-Westrem!

Omstreeks 1850 stichtte men de maatschappij "*De Verenigde Vlamingen*". Waar deze bijeenkwam, weten we niet doch in 1857 richtte ze een wedstrijd in voor hoepelrokken bij de vrouwen en eveneens een ezelskoers.

Bekend en geliefd was de volkse vereniging en dansgroep "*De lochte Genteneirs*". Deze oefenden in de herberg "Sint-Antonius" of in "De witte Mouw" op de Oude Beestenmarkt.

In 1853 bestonden ook de dansliefhebbersmaatschappijen "*De zware Genteneirs*", bekend om hun lijfstuk "de slinke zesse", en "*De Leeuwkens*". De "zware" oefenden in de zaal "Parnassus" op de Houtlei terwijl "De Leeuwkes" bijeenkwamen in de herberg "Vlissingen" aan het Sluizeken. Tijdens de Gentse Feesten traden deze groepen op aan de Oude Beestenmarkt. De exhibitie gebeurde op een houten podium, een paar meter boven de grond.

(49) Andelhof, E., op. cit.

Naast kunstdansen vertoonden ze tevens pantomiemen. Ze beschikten over een blaasinstrumentenorkest van een vijftal mannen. De dansdemonstraties duurden gemiddeld 4 tot 8 uren!

In 1867 verbrokkelden de gezelschappen der "Zware Genteneirs" en der "Leeuwkens". De "lochten" dansten verder en traden ook buiten Gent op, o.m. in de voorsteden en ook te Brugge en te Brussel. Tijdens de Wereld-expositie van 1913 alhier, oogstten ze veel bijval. (50)

Vóór 1855 werd de "*Gilde der Haeghe-Scheerders*" gesticht, genoemd naar de drukker Eugène Vander Haeghen. Haar kenspreuk luidde "Tcomet al vander Haeghen". De leden stonden bekend om hun smulpartijen.

De maatschappij "*Gand Attractions*" had haar lokaal in het Café des Arcades" op de Kouter. Ze werd in 1865 gesticht met het doel de kleinhandel in de stad te bevorderen.

Omstreeks 1869 bestond er waarschijnlijk een groepering van grappenmakers die mekaar vonden in de zaal "Thalia" op het Sint-Pietersplein 37. Hun vereniging heette "*Recht voor de Vuist*". De 3de mei 1869 kondigden ze per strooibriefje een verzonnen galavertoning aan van "Guillaume Tell", "opera in drie dagen en drie nachten, de koren gezongen door katers en katinen enz..." (51)

"*Rarekiek en C°*" was een soortgelijke vereniging. In 1875 verscheen een nummer van het satirisch weekblad met dezelfde naam. Eugène Vandermeulen, drukker, bijgenaamd "De Baard" (zie voetnoot 51), was de stichter. De kenspreuk was "Zich doodlachen en eten als 't voor niet is."

In het Sint-Pieterskwartier vestigden zich tijdens de tachtiger jaren nog enkele gezelligheidsclubs.

De duivenliefhebbersmaatschappij "*De Vriendenkring*" richtte tijdens de Gentse Feesten van 1887 een vermakelijkheidsfestival in waaraan een 30-tal verenigingen deelnamen.

Ook het gezelschap "*De verenigde Vrienden*" nam zich voor feesten en plezier in de Sint-Pieterswijk te scheppen. De leden waren merendeels neringdoenden. Hun lokaal lag in het "Café Renaissance" in de Sint-Amandstraat. "*Kluitje bij*" (52) noemde zich zelf een spaarmaatschappij. Ze werd in 1882 opgericht als gevolg van een eigenaardig gebeuren.

Na een souper, ingericht door Van Swieten, de voorzitter van het liberale koorgenootschap "De Leie- en Scheldezones", gesticht in 1870, bleek dat verscheidene genodigden buiten de prijzen waren gevallen omdat de restaurantbediening mank liep. Toen besloten de aanwezigen elke week een "kluit" of 10 centimes te sparen om later een etentje te organiseren. Vandaar

(50) De Vriese, L., *De Lichte Genteneirs. Oostvlaamse Zanten*, 1931, p. 31-37.

(51) Vliegend blaadje, gedrukt bij Vandermeulen, Brabantdam 28, 1869.

(52) Van Wesemael, M., *Kluitje bij. "Oostvlaamse Zanten"*, 1956, p. 50-54.

de naam van deze groep. In 1897 werd, door een uitgebreid banket, het vijftienjarig bestaan gevierd. In 1912 volgde een tweede viering waarvoor een gedenkpenning werd vervaardigd. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd "Kluitje bij" ontbonden. Dat was ook het geval met een Meulesteeds gezelschap dat zich "*Leute in de Geute*" betitelde. De leden waren nogal gevarieerd: bakkers, metaalbewerkers, schrijnwerkers enz. en hun doel was eenvoudig: bierdrinken om ter meest. Men hoeft er geen tekeningetje bij te maken om te begrijpen dat deze "sociëteit" de oorlogspekelen niet overleefde...

BRONNEN

- Andelhof, E. - Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse Volksmaatschappijen. De papieren "Standaard" van de "Verenigde Kappers" (1901). *Oostvlaamse Zanten*, 1928.
 - Dit is de excellente kronijke van de Brahmisten ofte van den Gentschen Teerlingbak. *Oostvlaamse Zanten*, 1937, 1940.
- Avanti, (Roelandts, O.) - Een Terugblik (I, II, III). Bijdrage tot de Geschiedenis der Gentsche Arbeidersbeweging, Gent, 1931.
- Balthazar, H. - Het taalminnend Studentengenootschap "'t Zal wel gaan". Uit het verleden van de RUG nr. 3, Gent, 1977.
- Claeys, P. - Les médailles modernes (1792-1892), Gand, 1909.
 - Notes et Souvenirs, Gand, 1907.
 - Pages d'histoire locale gantoise, Gand, 1885-1894.
- De Bruyker, Chr. (sr.) - De Geschiedenis van de Multatulikring Gent. Van zijn Stichting af tot 1940. Gent, 1965.
- De Keyser, P. - Een onbekende bladzijde uit de geschiedenis van "De Fonteyne" te Gent. *Oostvlaamse Zanten*, 1928.
- De Poorter, R. - Sport en Folklore. De Gentse "Buffalo's". *Oostvlaamse Zanten*, 1949.
 - Sportvliegske. Bijnaam "De Buffalo's". *Oostvlaamse Zanten*, 1950.
- Destanberg, D. - Gent sedert 1831 (1831-1840), Gent, 1903.
- Deseyn, G. - De geschiedenis van het amusementsleven te Gent. *Gentse Vereniging voor industriële Archeologie en Textiel* (gepolycopieerde tekst), Gent, 1983.
- De Vriese, L. - De lochte Genteneirs. *Oostvlaamse Zanten*, 1931.
- Dolders, M. - Gemeentefeesten te Gent (1843-1857). Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG, 1988-'89.
- Dubbele Wegwijzer van Gent - Vanaf 1830 tot 1914.
- Gentse Penningen 1780-1980. Tentoonstellingscatalogus Museum voor Volkskunde, Gent, 1989.
- *Ghendtsche Tydinghen*. Vanaf 1972 tot 1988.
- Goossens, E. - Het Toneellevens te Gent (1830-1871). Onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, 1983-1984.
- Heyse, M. - Kulturele uitingen van socialisten te Gent (1885-1905). Onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, 1973-'74.
- Laurent, F. - Les sociétés ouvrières à Gand, Gand, 1883.
- Lievewrouw-Coopman, L. - Een teerlingspel in Gent, Gent, 1951.
- Moulin-Coppens, J. - De geschiedenis van het oude Sint-Jorisgilde te Gent, Gent, 1982.

- Stadsarchief Gent (S.A.G.) - Collectie porseleinkaarten: Sociétés sportives.
 - Inventaris W.XXII. 19de-eeuwse Gentse Maatschappijen, afdeling W.3.
 - Politiearchief 19de eeuw. Reeks R, VI, nrs. 782, 783, 784-789, 791, 793.
- Steels, M. - Gent in 1869. *Ghendtsche Tydinghen*, 1980.
 - Geschiedenis van het stedelijk onderwijs te Gent, 1828-1914, Gent, 1978.
- *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*, Gent, 1985.
- Vanschoenbeek, G. - Mijnheer Emiel. Leven en werk van Emiel Moyson (1838-1868), Gent, 1988.
- Van Wesemael, M. - Kluitje bij. De geschiedenis van een Gentse Spaarmaatschappij. *Oostvlaamse Zanten*, 1956.
- Verbauwen, P. - Ons Vlaamsch Toneel te Gent. Geschiedkundige Verzameling, Gent, 1912.
- Verriest, G. - Het lyrisch Toneel te Gent. Van de oorsprong tot op heden. Cultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 1966.
- Voisin, A. - Guide de Gand. Précis de l'histoire civile, monumentale et statistique des Gantois, Gand, s.d.

INHOUD

Inleiding

Gevarieerde Verenigingen

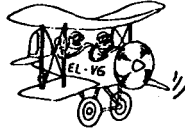
- I. High-Society clubs
- II. Wetenschappelijke en algemeen-culturele maatschappijen
- III. Filantropie
- IV. Artistiek gerichte verenigingen
 - a/ Schone Kunsten
 - b/ Taal, letterkunde, bibliotheken
 - c/ Toneel en lyrische kunst
 - d/ Fanfare- en harmoniegezelschappen
 - e/ Koorverenigingen
- V. Opvoeding en arbeidersontwikkeling
- VI. Sportverenigingen
 - a/ Schermen
 - b/ Turnen
 - c/ Handboogschieten
 - d/ Kruisboogschieten
 - e/ Blaaspijpschieten
 - f/ Schieten met vuurwapens
 - g/ Paarden- en hondenrennen
 - h/ Roeien en zeilen
 - i/ Zwemmen en vissen
 - j/ Voetbal
 - k/ Rijwielsport
 - l/ Gemotoriseerde sport
- VII. Ontspanningsverenigingen
 - a/ Bolspeel
 - b/ Duivensport en vogelliefhebbers
 - c/ Teerlingspeel, kaarten en pijproken
 - d/ Gezelligheids- en festiviteitenclubs

Bronnen

Lode HOSTE

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN
Deel XII

Raak, raak,
nen twiedekker!



Gentse woorden
& Uitdrukkingen

Bijien gheschikt...
en oetiekenol deur

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Ik sla de noagel op de kop

Syn.: "Ik ben der op; 'k zat er bal op": ik heb juist geraden.

Mijn wijf es een echte pekeltve

Syn.: "'t Es een tange van een wijf, ne ransel, een vuile teve (teef = wijfjes-hond), een canoalde (< Fr.: "canaille": uitschot, kraapul), een kwaad wijf es een duurnhoage (helle) in huis, zelden vindt men een oud wijf zonder knorren en gekijf; tiere, schreeuwe en kijve es den oard van êwe wijve."

"Rook, stank en kwaed wijf,
dryven den man uit zyn huis"

(Spreekwoorden, 56, 1852)

"Die een quae wijf heeft,
't is een quae plaeghe.
Alst iuyst niet wel en gaat,
werde ick gheslaeghen."

(Horenbault, 1608)

*"Een quaet wyf is een groot kruys,
en een groot gekyf in huys."*

(Hemelmaanden, aug. 1698)

*"Een dak dat lekt en quaede wyven
die kunnen goede mans verdryven."*

(Spreekwoorden, 56, 1852)

Hij hangt zijn hekke naar de wind

Zie uitleg bij plaat 1 en 38: "Hij hêwd zijn vlegge noar de wind" en "Hang moar ons vlegge noar de wind."

Hij val were uit de lucht

Syn.: "Hij weet were van tuuten of bloaze (van niets), hij val were uit den hemel": hij weet van niets.

't Zal giene huugvlieger worde

Syn.: "'t Zit nie vele in; 't zal nie vet worde; Hij hee een huufd gelijk een zifte; van ne kassei keunde gienen bouillon trekke (gien soepe koke), 't es maar een dutske, 't zal nie vele worde, dat zal potîrde worde, 't es maar ne student van mijn uure (kloefen, kluute, van thalverdrije donker.": je moet je niet te veel van zijn (haar) toekomst voorstellen.

Mijne kameroad werkt mee zijn elleboges

1. De omstanders of zijn medestanders opzij drukken om een goede plaats te hebben.

2. Kan ook betekenen: hij drinkt veel. Syn.: "Hij drinkt (zuipt) gelijk een sponse, ne Zwitser, een bieste, nen tempelier, een koe woater, drijnke dadde van Ons Hiere (God) nie mier en weet, drijnke teege de muure op, anders nie en doen dan drijnke en schijnke, drijnke teege de pennijnk zestiene."

Tegen de penning zestien: tegen een zeer hoge interest, zeer duur; van daar: liegen, drinken, spelen, enz... tegen den penning zestiene: geweldig liegen, drinken, spelen. "t Es ne gruuten dronkoard, hij kan zuipe gelijk een gootgat, gelijk een zwijn, hij zoed'em ziek zuipe." Zie ook verder bij plaat 23: "Hij ken ze nie vol of nie leeg zien stoan, 't es boaske-altijd-zat."

Ne firme dikke nek krijgt hij

Syn.: "Een windbloaze, een siekeepulle (< Fr. Chiqué: verlakkerij, smoesje, doen alsof), een dikke bloaze, nen blageur, nen blageurder, nen blageerder (< Fr.: blague: bluf, opschepperij, gezwets, flauwe kul), een blage, nen blageverkuuper, nen blagemoaker, ne stoefer, een stoeferigge, ne stoefkluut, een stoefkonte, 't es iene mee veel stoeferige, hij hee 't huuge in 't huufd, en



Plaat 17.

liege in de zak (hij is verwaand, maar nietsbezittend), Grand chique, petit noble vive la crotte!, hij goat (luupt) mee 't huufd in de wind (locht)": het is een aansteller.

'k Moest achter den trein luupe

Syn.: "Hij hee woater in zijne kelder". Gezegd omdat men dan de broeks-
pijpen opstroopt. "Goade gij martiko's goan vangen?" Dit gezegde hebben
wij overgehouden aan ons koloniaal verleden. De blanken droegen in Kongo
korte broeken, jaagden en er waren "martiko's" (apen). "Hij goa martiko's
goan vangen" werd niet alleen gezegd van iemand met te korte broek, maar
ook van iemand met te grote schoenen of laarzen.

Miele blijft an zijn moeder heure rok hange

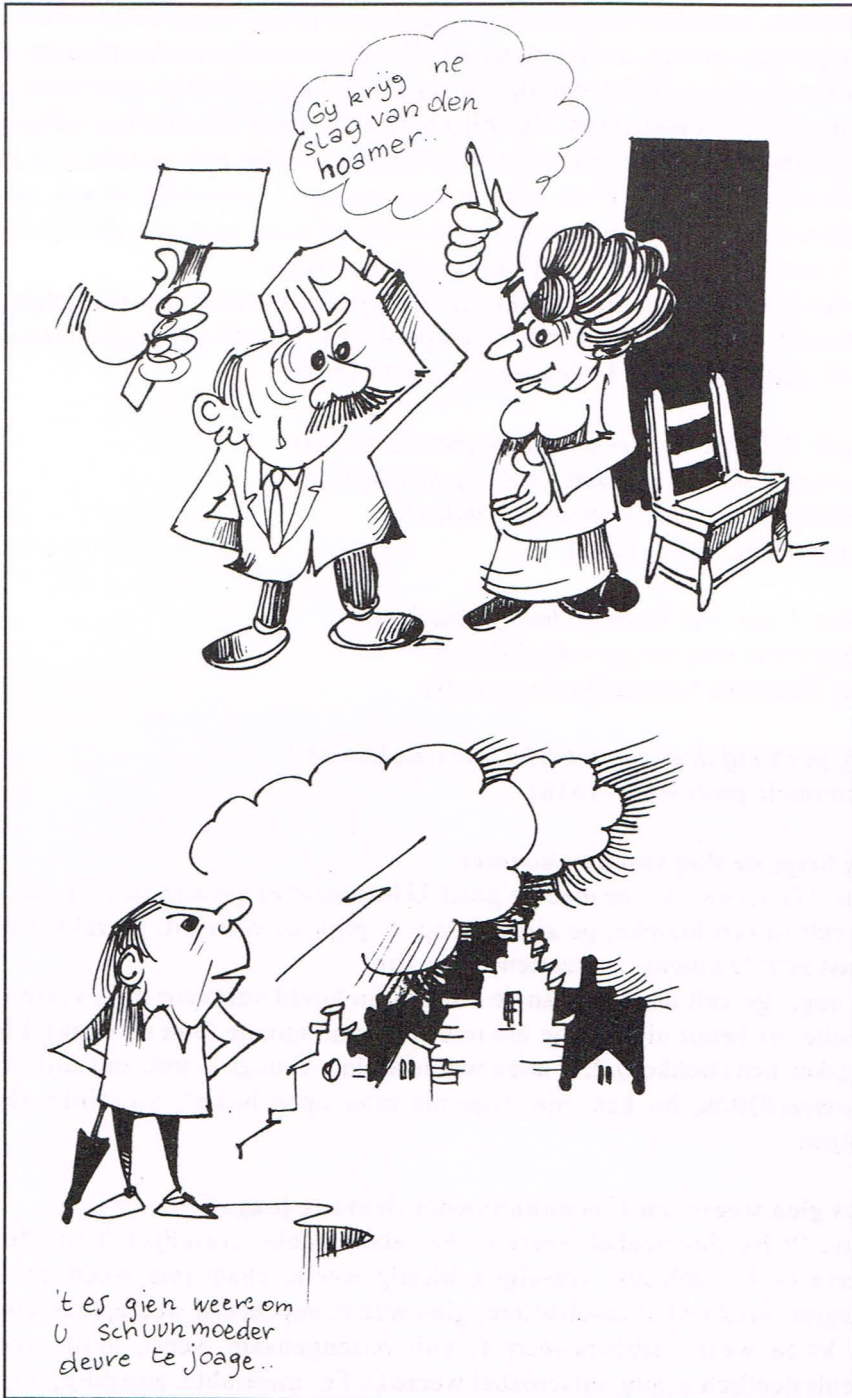
Miele: < Fr.: Emile.

1. Hij is nog niet volwassen. Syn.: "Hij blijf nog an zijn moeder heur sleppe hange, 't es nog een kinderhuufd, 't es een moederskientse."
2. Aan moeders rokken blijven hangen: niet getrouwd geraken.
3. Aan iemands rok (kleed) hangen: iemand te vriend houden. "Hij hangt al joaren an Menier Pol zijn rok."

Hij kreeg nu toch gestampsel en dikke muilpirre doarbij

Syn.: "Een uurvoage (uurvijge) krijge (geeve, uitdiele), een soufflette, ne klets, 'k goa U een pirre geeve da U muile schief stoat, rammel krijge (geeve), d'er in rammele, een pak ransel (een rammelijnge) krijge, een vettijnge, een zwierijnge, een pekkijnge, een koaksmeete, nen tietaboaster, ne woafel, 'k goa u wa koeke geve, nen aberdas, nen accentcirconflex, een appoltoarte, een astekootse, een astie, nen atou, nen avous, een blafte, een bonkske, nen das, nen eekel, een ei, een flabbe, een fleinke, een flère, ne flitter, ne girla, een handfieste, handgeld, een harde, een holhuizeke, wat huufdflakke, een koaksmete, een koane, ne kastoander, een kèze, ne kegel, ne kinnebakslag, een kinnebaksmete, ne klak, ne klets, een klijnke, ne klop, een kokarde, ne lap, ne lek, ne lichter, een lijnke, ne lijnker, ne mospel, een mokhaat, een mokke, een muuke, ne mossel, een muilpirre, nen oester, een olienootse, een uurvoage, nen pardaf, ne pataat, ne paté, een pekkijnge, een pieze, een pirre, een pille, ne ploaster, ne plets, een puuste, een rammelijnge, een serone, ne silderee, een smete, een smoelpirre, ne smoes, een spekke, een toarte, nen toat, een tare, nen titaboaster, een tootse, een tootsteeke, nen trek, een voage, ne vievelamoer, een vijge, ne vreeuw, een vleitse, nen warmappel, ne wentel, ne wimbol, ne wintel, een zoadse.

Slaan: "Iemand sloan, op zijn muile (smoel, tote, verdommenesse,...) sloan, ene een blauw uuge (bont en blèw, kreupel, mank, duud, mee stokke) sloan, hij sloat er op gelijk op kaf (gelijk den duvel op Geerard), iemand sloan



Plaat 18.

veur duud, iene blêw en grêw sloan (: blauw en grijs), iemand sloan da't vier uit zijn uuge springt, dat hij zwart en blêw ziet, dan zijn tanden klettere, dat hij nie mier huurt of ziet, dat hij nog van God of zijn gebod ne mier weet, dat hij muurd en brand roept, dat hij kieruugt (: ogen op kiertjes, spleetjes krijgt), dat hij achter zijn moeder zal schrieme, dat hij hem beziect (: in zijn broek plast), da't bloed uit zijne neuze sprijngt (: geweldig slaan), sloan gelijk nen hond (: zonder mededogen, zodat hij roept en huilt), der op sloan dat 't hoar (de pluimen, 't stof) in de gebuure vliege."

Verder kent men nog de uitdrukking: "Iemand een peuterijngge (ranselijngge) geeve; hij hee van de suikerstok geproefd." en "hij gaf d'hem een kèze da't klonk gelijk geld (een belle), op zijn mutse krijge."

*"Maar Achilles, hem een Wafel teghen de tanden
douwende, dat hij van den Reuck op syn Gadt viel,
heeft hem daermede gherust gehouden."*

(Kraey-Haene, 104, 1856)

*"Want 'k zoe mijn hand op hulder tote legge,
'k ben e'k ik nog zoo gemakkelijk niet."*

(Het Weeuwke van de Muide, p. 8, II)

"Hij geeft mij daer een totsteke ofte caecksmete."

(Criminele processen - 1616)

Gij krijg ne slag van den hoamer

Syn.: "G'hêt nie vele ne meer te goed, U huishuur' es gevalle, ge zitter deure, ge valt in een huupke, ge zijt duudop, U pijp'e's verre'uit, ge zakt (sloat) hoast deur U kniens": ontzettend moe zijn.

Of nog: "ge valt omverre van de voak, mijn huufd valt veur mijn voete van moeite, ge keunt uit U uuge nie mier zien van moeite (van de voak), klein uugskes hèn (trekken), Uw uuge worde kleine, U uuge worde zuu stijf of ne (mutsoard)stok, hij kan zijn uuge nie mier open hêwe": vreselijke slaap krijgen.

'Tes gien weere om U schuunmoeder deure te joage

Syn.: "'t Es abominabel weere (< Fr.: abominable: vreselijk), 't es affreus weere (< Fr.: affreux: vreselijk), biestig weere, chagrijng weere (< Fr.: chagrin: verdriet), duuvelsweere, gien weere, gepeeperd weere, hondeweere, kwoa weere, labbersweere (: vuil onaangenaam weer), luulk weere, Meulesteedsch weere, miseroabel weere (< Fr.: misérable: armzalig), nijdig weere, onmenselijk weere, 't es parapluweere, schandoalig weere, schoeferjasweere (schoeferjas: nietdeug), toartenbakkersweere (als het dondert en

bliksemt; toespeling op het gebak "donder en bliksem" ook gezegd als het sneeuwt), schoenmoakersweere (: aanhoudend regenweer), schrikkelijk weere, slecht weere, smirreg weere, stormweere, stormachtig weere, strontweere, straf weere, tempeestig weere, thuisblijversweere, triestig weere, verschrikkelijk weere, verwenst weere, vrieselijk weere, vuil weere, wried weere, 't es een weere veur achter de stove te kruipen, 't es een weere om in te schijten, 't es een weere om in Uw bedde te ligge, - om koeke te bakke, - om in Uw graf te kruipe, 't es een schandoal van een weere, 't es een weere van Ons Hiere moar 't es van zijn beste nie, me zijme beter zonder weere, 't Es gien weere veur Leo Broers deure te joage"; Leo Broers: Gents paraplu-fabrikant, uitgever van het "Gents woordenboek": het is geen weer om een hond door te jagen.

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazet van Gent" van 28 augustus 1921 schreef Alfons Van Werveke het onderstaand artikeltje

Een Gebouw van de XIIIe eeuw

Het groote eigendom op Sint-Baafsplein, gedurende de eerste helft van de XIXe eeuw bewoond door den heer Kerckhove-De Fry, die een mooie verzameling schilderijen had bijeengebracht, waar in 1845 de *Cercle littéraire* werd gevestigd en dat onlangs door de meubelmakerij Van den Hende verlaten is, wordt thans de zetel van de *Gentsche Bank van Handel en Nijverheid*. Het bestaat uit een gebouw langs de straat, in 1774 opgericht in Louis XV-XVI-stijl, en uit een ander daarachter, dagteekenende van de XIIIe eeuw. De kelder van het eerste, overgebleven van een huis der XIIIe eeuw, heeft twee tongewelven gedragen door drie zuilen met korfkapiteel met kogels; hij staat in verbinding met den kelder van het oud gebouw, die een zelfde zuil heeft. Buiten zijn gevel, die hoewel eenvoudig, toch van belang niet is ontbloot, twee trappalen in Louis XVI-stijl en eenige deuren van goeden vorm, heeft het voorhuis geen andere opmerkenswaardige gedeelten. Het gebouw op de achterplaats, daarentegen, is belangrijk onder meer dan één opzicht. Wij vermeldden reeds den schoonen kelder. Op de beneden- en de bovenverdieping heeft de gevel, in Doornijkschen steen opgetrokken, vier breede en hooge vensters met zeer smalle penanten. Deze bouwwijze, zeer zeldzaam in onze streken in dien tijd, vinden wij terug in

de oude eetzaal van Sint-Baafsabdij, op het laatste der XIIe eeuw veranderd in voorraadselder. Al binnen is de oostelijke muur verdund onder een grooten gelijkzijdigen puntboog, die van den kelder opklimt tot de benedenverdieping; hij herinnert aan den gekenden boog van 's Gravensteen. In denzelfden muur zit een mooie nis in twee gedeeld door een zuiltje, dat twee driegelopen draagt, alles in baksteen. Op de beneden- en de bovenverdieping vindt men een bouwwijze terug, die men ook aantreft onder de slaapzaal van de abdij de Bijloke: het uiteinde van de balken rust op kraagsteenen van Doorniksche steen en hun draagwijdte is verminderd door sterke steekbalken, die insgelijks op zulke steenen rusten onder de andere. Dat stelsel geeft een eigenaardig uitzicht. In de binnenplaats staat in een hoek een Renaissance-gebouwtje met een trapgevel, waarvan de zijmuur rust op twee bogen, gedragen door een zuil van witten steen: dat kan een aardig hoekje worden. Wij willen hopen, dat de *Gentsche Bank van Handel en Nijverheid* de noodige bevelen zal geven, opdat zoo weinig mogelijk aan de twintig-eeuwsche mode worde geofferd en een ernstige herstelling worde ondernomen. Wij vernemen met genoegen, dat de kelder, die half opgevuld is, weer uitgeruimd wordt, zoodat de zuilen tot hun recht komen en alles in zijn ouden toestand hersteld; we hooren ook, dat de steekbalken, die in de benedenverdieping ontbreken, zullen vervangen worden door nieuwe. Het is te hopen, dat niet alleen de balken, maar ook al de roosters en gansch de houtzoldering zullen zichtbaar blijven, dat geheel de binnenplaats zal uitgediept worden tot op het peil aan den voet van het oud gebouw, en dat de zuil onder het Renaissance-gebouwtje geheel zal vrij komen. Aldus zou de stad Gent weer een eigenaardig hoekje te meer tellen.

In dezelfde krant van 22 mei 1922 sloot hij aan met

EEN TE VOLGEN VOORBEELD

Men legt de laatste hand aan de herstelling van den gevel van het Louis-XV-huis, in 1774 gebouwd door Jan de Frij, wijnkoopman, in Sint-Jansstraat, thans Sint-Baafsplein. De *Gentsche Bank voor Handel en Nijverheid*, die het gebouw aankocht, heeft het gelukkig denkbeeld gehad aan den gevel zijn oorspronkelijke aanblik te geven.

Zonder een toelage aan de Stad te vragen, heeft zij niet alleen de bovenverdiepingen doen herstellen, maar ook de groote spiegelruit in één enkel groot raam, dat de benedenverdieping ontsierde, doen vervangen door drie vensters volgens de aanduiding het Stadsarchief bewaard wordt.

Alhoewel eenvoudig, heeft deze gevel, met zijn spaarzaam versierde deurenlijstingen, zijn door talrijke slachlatjes verdeelde vensters, zijn drie-

hoekigen geveltop en zijn dakvensters, een aangenaam uitzicht en brengt hij er toe bij om, met de gevels van de Halle, het Belfort, Sint-Baafs, den Kon. Ned. Schouwburg, het huis van den Heer Dr. De Cock, aan Sint-Baafsplein een eigenaardigen aanblik te geven. De huizen Siffer en Hemelsoet, daarenvens, die vóór het Fransch bewind het Kapittelhuis van Sint-Baafs vormden, zijn gebouwd in 1771. Het gedeelte van de tweede verdieping met de drie vensters links van het huis Siffer is gebouwd in de XIXe eeuw, nevens een oorspronkelijke tweede verdieping onder den driehoekigen geveltop. Alzoo moet de onregelmatige vorm van dien gevel worden uitgelegd.

A. VAN WERVEKE

BIBLIOGRAFIE

Onlangs verschenen de "**Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent**" - Nieuwe Reeks - Deel XLVI - 1992. Als Gentse onderwerpen noteren wij:

- Het Hebberechtshospitaal in het Sint-Pietersdorp te Gent: functie en ontwikkeling van een middeleeuws proveniershuis.
- Het cartularium van de Gentse huidevetters.
- De lederneringen en de techniek van het lederbewerken te Gent (ca. 1500-ca. 1800).
- De Gentse registers van het huisgeld als kadastrale bron: mogelijkheden en beperkingen (17e-18e eeuw).
- Een onderzoek naar de organisatie van de Gentse gemeentepolitie (1848-1914).
- Amand, Bavon et les autres. Kritische bemerkingen bij een overbodig boek over de vroegste geschiedenis van Gent.
- Bisdommengeschiedenissen (Brugge en Gent), nota naar aanleiding van twee recente publicaties.
- Rede n.a.v. de opening van de tentoonstelling "Twee eeuwen iconografie van de Sint-Niklaaskerk" in het Toreken, 8 Mei 1992.

Dit 293 bladzijden dik boek eindigt traditioneel met de "Bibliografie van de Geschiedenis van Gent 1991-1992". Niet minder dan 219 items (!). Deze "Handelingen" kosten 600 fr.

Veel interessanter is natuurlijk zich lid te laten maken van de "Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent", een bijzonder verdienstelijke vereniging die dit jaar haar 100-jarig bestaan viert. Dit kost slechts 500 fr.

en de leden ontvangen deze "Handelingen" gratis. Lidgeld te storten op Rekening 000-0370680-43 van de Maatschappij.

"Het Willemsfonds van 1851 tot 1914" betekent een nieuw verrijking voor de Gentse bibliografie.

Dit boek geeft de historiek van het Willemsfonds vanaf zijn stichting in 1851 tot aan de Eerste Wereldoorlog. De naam kent natuurlijk iedereen, maar welke activiteit heeft dit Fonds ontwikkeld, waar gebeurde dit, hoe evolueerde het, welke personen speelden daarbij een rol?

Het is pas als men dit boek leest dat men zich realiseert dat wij daar feitelijk maar weinig over wisten.

Zeer interessant is de galerij van 19e eeuwse gekende personaliteiten die van ver, of van dichtbij, een rol gespeeld hebben in het Willemsfonds. We komen ze allemaal tegen, met hun foto erbij. Wij geven hier een onvolledige lijst van de personen met wie wij opnieuw kennis kunnen maken: Baron Jules de Saint-Genois, Theodoor Canneel, Ferdinand Snellaert, Constant Philippe Serrure, César Fredericq, Max Rooses, Frans Rens, Jacob Heremans, Julius Vuylsteke, Jan Van Beers, Paul Fredericq, Julius Sabbe, Karel Buls, Jozef Vercoullie, Julius De Geyter, Gustave Rolin-Jacquemyns, Julius Hoste, Julius De Vigne, Jan Van Rijswijck, Lodewijk De Raet, Julius Mac Leod, Hippoliet Meert, Willem Rogghé, Virginie Loveling, Pieter Geiregat, "Vrouw Courtmans", Domien Sleenckx, Emanuel Hiel, enz.

Het boek heeft een formaat van 29 x 21 cm., bevat 290 bladzijden en een 100-tal afbeeldingen.

Het werd uitgegeven door het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen in samenwerking met het Liberaal Archief. Aangezien het geen commerciële uitgave is komt dit op een prettige manier tot uitdrukking in de prijs: 450 fr. Vlug van profiteren.

Te bekomen bij het Liberaal Archief, Kramersplein 23 te 9000 Gent. Tel.: 221.75.05 of bij de Culturele Dienst van de Provincie Oost-Vlaanderen, Vogelmarkt 17 te 9000 Gent. (Enkel in de voormiddag). Tel.: 225.30.01.

In de reeks "Monografieën van de Koninklijke Bibliotheek" verscheen onlangs "**Miscellanea Denise De Weerd**".

Zoals de naam het zegt betreft het hier een mengeling van diverse opstellen over haar, van de hand van een 14-tal auteurs, waaronder Willy Vanderpijpen, Afdelingshoofd bij de Koninklijke Bibliotheek, Ada Deprez, Frans Heymans, Wim Geldolf, Mieke Van Haegendoren, enz.

Wanneer wij het verschijn van dit boek, dat geen enkel specifiek artikel over Gent bevat, vermelden, is dit omdat het een "Huldeboek" is dat opgedragen werd aan Denise De Weerd.

Neen, het gaat niet over de Mechelse artieste die destijds met glans de rol

van "My Fair Lady" vervulde, maar over de Gentse historica die in de loop van haar leven waarschijnlijk meer dan eens zal geconfronteerd geweest zijn met deze naamverwarring.

Wij hebben de indruk dat er onder de Gentenaars die weten dat er 2 Denise De Weerdts zijn, slechts weinigen zijn die precies weten wat onze Gentse gedaan heeft, en nog doet.

Van 1955 tot 1958 was zij lerares in het Middelbaar Onderwijs, maar in 1958 begon zij een lange en vruchtbare carrière in de Koninklijke Bibliotheek die zij op 31 december 1991 afsloot als Hoofdbibliothecaris a.i.

Haar rol beperkte zich niet tot het bibliotheekwezen, maar zij was ook bijzonder actief in de emancipatiebewegingen van vrouwen en arbeiders. Maar u kunt het best allemaal lezen in het boek.

Wij willen toch nog even vermelden dat het boek eindigt met een "Chronologische bibliografie van Denise De Weerdts" die (voorlopig) afgesloten werd met 162 artikels. (Niet mis!)

Het boek kost 600 fr. en kan bekomen worden bij de Koninklijke Bibliotheek, Dienst Verkoop Publicaties. Keizerlaan 4 te 1000 Brussel.

De stroom publicaties over Gentse onderwerpen schijnt maar niet te willen stoppen. (Niet dat wij dat zouden willen doen!)

Een nieuw zeer interessant boek kreeg de meervoudige titel mee: **"Het Prelaatshuis van Baudelo. Zetel van de Handelsschool Sint-Joris. Historisch Overzicht 1623-1993."**

Het gaat om de school op de Steendam die bij de oude Gentenaars nog altijd bekend staat als "St-Georges". Maar het heeft heel wat meer geweest dan enkel dat. Wij kunnen stap voor stap de evolutie volgen. Het begint in 1623 met de vestiging van de Engelse Jezuïeten op deze plek. Dat duurde anderhalve eeuw, tot in 1773, toen Paus Clemens XIV de "Sociëteit van Jezus" ophief. Dat kwam goed uit voor de Abdij van Baudelo die 5 jaar later het hele domein kocht en er een imposante woning liet bouwen voor haar abt. Overdreven lang heeft deze prelaat niet kunnen genieten van deze woning want het Frans Bewind was niet ver meer af. Deze prelaatswoning werd in 1795 verkocht en dan verhuurd aan een handelaar in meststoffen. Nieuwe functie in 1807 wanneer het de residentie wordt van de Gentse bisschoppen. Dit zou duren tot in 1845. In 1846 komt er de openbare school "Institut Saint-Marie". Het bleef er maar een paar jaar en in 1849 werd het gebouw aangekocht door het Sint-Vincentius-à-Paulogenootschap. Het gebouw kreeg dan diverse functies die verband hielden met de activiteiten van dit genootschap en de St-Lucastekenschool zette er haar eerste stappen in... de stallingen achteraan. Van 1850 tot 1879 was het de St-Jacobsschool. Vanaf 1879 kwam er het "Institut Saint-Georges" dat in 1953 de Vrije Handelsschool St-Joris werd, wat het nu nog steeds is.

U ziet het, een gebouw met veel gevarieerde functies en een rijke geschiedenis. De studie van de beschikbare bronnen zal ongetwijfeld veel tijd en een engelengeduld gevegd hebben van Maurice Michiels die er een concrete vorm aan gaf als een boek van 304 bladzijden met meer dan 250 illustraties. Formaat 29,5 x 21 cm. Een boek dat iedere Gentse heemkundige graag zal willen bezitten. Het kan bekomen worden door 1.000 fr. over te schrijven op Rekening Nr. 890-0142959-12 van Vrije Handelsschool Sint-Joris, Gent. De portkosten zijn in de prijs begrepen. Lezers die in Gent wonen kunnen ook eens binnenwippen op de Steendam 27 en die nemen het dan mee voor 850 fr.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

In ons vorig nummer schreven wij dat iemand die een vraag stelt en niet onmiddellijk een antwoord krijgt, nooit moet wanhopen. Een nieuw bewijs: In "Ghendtsche Tydinghen" 1973 - Nr. 12 - p. 252 stelde de Heer **André Verbeke** de volgende vraag:

"Op zeker ogenblik was ik het lied Funiculi-Funicula aan het neuriën, u weet wel, dat Italiaans liedje met het bergtreintje als onderwerp. Daarop reageerde een 60 jaar oude Gentenaar met de vraag of ik de Gentse versie ervan kende die op het jaargebeuren sloeg. Op mijn ontkennend antwoord gaf hij mij de enkele flarden die hij zelf nog kende van het liedje dat aldus begon: En iedereen die weet wat dat dat es de fuure op 't Sint-Pietersplein. Wie kan dit aanvullen?"

Nu, 20 jaar later (de titel van een roman), meldt de Heer Verbeke ons het volgende:

Dank zij het "olifantengeheugen" van de heer **Richard Caese**, kon bij een toevallige vondst rond de jaarwisseling, in een verzamelboek met handgeschreven Gentse liedjes, een oplossing gegeven worden op mijn vraag van 1973.

Het Napolitaanse volkslied "Funiculi, Funicula" werd gecomponeerd door Luigi Denza (Castellamare di Stabia 24-02-1846 - Londen 13-02-1922). Hij schreef plus-minus 500 Napolitaanse volksliederen.

Het werd geschreven in 1884 ter gelegenheid van de ingebruikname van de kabelbaan op de Vesuvius.

Op de tonen van dat lied zong men in Gent volgende tekst

Iederien weet wa dat dat es de fuure
Op 't Sint-Pietersplein (bis)
Die 't nie en weet die zal ter wel van huure
Op 't Sint-Pietersplein (bis)
Meulens, bijzers en ne cinema
Woafels, spekken, noega en chocola
Funculi, Funicula (bis)
Drei bollen veur ne kluit
Allez wie schiet er 't kicken uit?
Meulens, bijzers en ne cinema
Woafels, spekken, noega en chocola
Fotografie instantané
Draokraomen, allez wie speelter mee?
Drei bollen veur ne kluit
Allez, wie schieter 't kicken uit?

In "Het Volksleven in het Straatlied" van R. Vankenhove en A. Lepage vindt men op blz. 72 volgende iets kortere tekst:

Oh la, Oh la, kaos mee cirvela
Oh la, Oh la, pataten en chocla
En da moest al, en da moest al,
en da moest al in heure kaba
Van joep, joep, joep, joep, joep
't er was gien zijt al in heur soep, joep.

Deze versie begint aan de vijfde lijn van de vorige.

In antwoord op de vraag van de Heer **Roger De Vocht** (Gh. Tyd. 1992 - Nr. 6 - p. 383 stuurde **Dr. René De Clercq** ons de kwartierstaat (tot overgrootouders) van de kunstschilder André-Benoit-Napoleon Rinskopf. Zie volgende bladzijde.

Mevrouw **Marie-Jeanne De Smet** vraagt of iemand de Kelderstraat die moet bestaan hebben rond 1845-50 kan situeren. Misschien langs de kant van het nu verdwenen Nieuwpoortje? vraagt ze.

Ze wou ook weten waar de Noordkaai gelegen was. (Antwoord van de Redactie: de Noordkaai liep van de Noordstraat naar de Elyzeese Velden. Ze bestaat nog, maar ze werd in 1942 herdoopt in "Bargiekaai".)

De Heer **Philippe Bockstael** schrijft ons het volgende:

Onlangs kwam er een fotokaart in mijn bezit waarop het bestuur en de

Kwartierstaat

« 8 »

RINSKOPF

Familienaam :
1. RINSKOPF
Voornamen :
Andre-Benoit-
Napoleon
* te GENTBRUGGE
op 14 MEI 1914
Beroep: Kunstschilder
† te GENTBRUGGE
op 30 NOV 1970

Familienaam :
2. RINSKOPF
Voornamen :
(Benoit-) Robert
* te SCHAARBEEK
Camronstraat 2
op 27 FEB 1884 01u
Beroep: kr. nijveraar burger-
meester
† te GENT
op 14 NOV 1934

x te ELSENE
op 21 SEP 1909
met

Familienaam :
3. DE CLERCQ
Voornamen :
Marie-Elisabeth-
Ernestine
* te ANTWERPEN
op 12 MAR 1880
† te GENTBRUGGE
op 29 FEB 1968

Familienaam :
4. RINSKOPF
Voornamen :
Benedikt-Chatel
* te GENT, Korypoorte
op 16 FEB 1847
Beroep: Koopman, blinkfabrikant
† te GENTBRUGGE, Magerstraat
op 16 NOV 1944 2du

x te
op
met

Familienaam :
5. DE PAUV
Voornamen :
Pelagie
* te GENT, Wagerstraat
op 23 MEI 1847 02u30
† te ST JANS MOLENBEEK
Vierwindstraat 51
op 4 MEI 1889 05u

Familienaam :
6. DE CLERCQ
Voornamen :
Guillaume-Victor-
Marie
* te AALST
op 28 AUG 1874 02u
Beroep: grananhandelaar, dijken-
† te ESSENE, kasteel
op 19 AUG 1908 25u

x te
op
met

Familienaam :
7. SMALDERS
Voornamen :
Marie-Henriette
* te
op 1844
† te
op

Familienaam :
8. RINSKOPF
Voornamen :
Napoleon
* te GENT, Gevinsstraat op 7 DEC 1810
Beroep: Schoenblinkfabrikant
† te GENT op 5 FEB 1883
x te GENT op 22 MAR 1833
met

Familienaam :
9. SOUWEINE
Voornamen :
Florentina
* te GENT, Rode Koningstr. op 2 OCT 1816
† te
op

Familienaam :
10. DE PAUV
Voornamen :
Francois-Jean
* te GENT, Kerkwaaierstraat op 22 JAN 1818 0u
Beroep: briefpostbediende
† te
op
x te GENT op 11 JAN 1813
met

Familienaam :
11. WILLEMS
Voornamen :
Juliana-Francois
* te GENT, Nicuwsstr. op 8 OCT 1810 0u
† te
op

Familienaam :
12. DE CLERCQ
Voornamen :
Karel-Lodewijk
* te AALST op 9 SEP 1791 16u
Beroep: koopman
† te AALST op 9 MEI 1834
x te AALST op 13 MEI 1820

Familienaam :
13. DE CROMBEEN
Voornamen :
Julia-Alyssia-Jacoba
* te AALST op 18 AUG 1794 9u
† te
op

Familienaam :
14. SMALDERS
Voornamen :
* te
op
Beroep:
† te
op
x te
op
met

Familienaam :
15.
Voornamen :
* te
op
† te
op

Tot overgrootouders

leden van een spaarmaatschappij staan afgebeeld. Tekst op de achterzijde vertelt dat de foto rond 1908 zou genomen zijn aan de Groendreef, aan (of in) de zgn. "KOOLPOORT". Fotograaf was ene Henri Maes uit de Noordstraat. Kan iemand mij vertellen wat of waar precies de Koolpoort was? Was dit een beluikje of misschien een café?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

In "Ghendtsche Tydinghen" 1993 - Nr. 2 - p. 113 vestigde de Heer **Guy Schrans** er onze aandacht op dat er destijds een boekje verschenen was dat het relaas gaf van een reis die 2.500 leden van de Burgerwacht in 1867 ondernamen naar Engeland, blijkbaar op kosten van de Engelse regering. Een behulpzame lezer die, helaas, vergat zijn naam en adres te melden, zond ons een fotocopie van dit boekje. Wij kunnen hem dus slechts langs deze weg hartelijk bedanken. Het werkje heeft een formaat van 10,5 x 15,5 cm. en bevat 87 bladzijden. De volledige titel luidt: "Les Belges à Wimbledon. Impressions de voyage d'un artilleur gantois." Het werd in 1867 uitgegeven door "Typographie de J.S. Van Doosselaere. Rue St-Georges, 62.

Deze reisindrukken waren reeds een eerste maal verschenen in "Le Commerce de Gand" en werden toen gebundeld.

Men vertrok op 10 juli en de Gentse deelnemers stonden reeds om 6 uur 's morgens klaar aan de Zuidstatie. Op de trein zaten reeds deelnemers uit West-Vlaanderen. Ook in de tussenstations Dendermonde en Mechelen kwamen zich burgerwachten bij de groep voegen.

Vooraleer in te schepen in Antwerpen was er eerst nog een défilé op de Meir die heel wat volk lokte. Aangezien de "jet-foil" nog moest uitgevonden worden, kwam men pas de volgende dag toe in Engeland.

Op 13 juli volgde dan de ontvangst te Wimbledon en het groot défilé voor de Prins van Wales en, natuurlijk ook, de grote schieting waarbij bleek dat de wapens van de Engelsen stukken beter waren dan die van de Belgen. (Of was dat enkel maar een excuus omdat ze slechter schoten?)

Onze gard-civieken profiteerden van hun verblijf in Engeland en we vinden ze niet alleen terug in Wimbledon en op tal van feestelijkheden in Londen, maar eveneens in Brighton, Windsor, Richmond, en terwijl zij dan toch in de buurt waren, gingen zij natuurlijk ook een kijkje nemen in Kew Gardens. Maar het feestje liep ten einde op 23 juli.

Hoe interessant het boekje ook is, bevat het toch te weinig specifieke Gentse elementen om in aanmerking te komen voor een publicatie in ons tijdschrift. Het eindigt wel met een lijst met de namen van de 242 Gentse deelnemers aan dit gebeuren.

De fotocopie van dit boekje berust in het Documentatiecentrum.

GENSCHÉ PRAOT

Jan Pek kwam nâor huis mee e stuk in zijn kraoge in hij kroop al zijngende den trap op. 't Was helle donker. Hij omstak zijn kiske in keek nog ne kîer uit zijn veinster om goeien aovend te zegge aan 't schuun weere.

Van verre kwam de waoker af in Jan schoot in ne lach.

Wacht, zaid hij, we gâon hem ne kîer hên.

- 't Brandt! riept hij al me ne kîer; 't Brandt, 't Brandt! 't Brandt!

De waoker kwam afgelûupe; mâor hij en zag niets. De Pek riep mâor altijd vûurt: 't Brandt!

- Awèl, riep de waoker, wâor brandt het?

- Hier, zei de Pek, in hij stak zijn kiske uit de veinster.

- Ge zul morgé nieuws hên, zei de waoker in hij trok al vloekende vûurt.

's Anderdags moest Jan op den buro kome.

- Awèl, verdomschen ezel, zei de komesaores, wat hêdde gister weeren uitgeste-ke?

- Pardon, Menhîere de komesaores, zei Jan...

- Hoe, pardon, ge gâot het zeker afstrije...

- 'k En strije niemandalen af, zei de Pek, mâor 'k ben gîenen ezel.

- Gîenen ezel, zei de komesaores, 'k en hê van mijn leve gîene grûutere gezien!

- Ge liegt, zei Jan, 'k hê al drij kîere in 't zothuis gezete, in ze'n aanvirde dâor gîen bieste.

- Steekt hem in de Mammeloker, zei de komesaores, hij es nog zat!

De Pek wier vastgesnapt in hij vloog in 't suikerlootse. 't Was den îeste kîer!

OPROEP AAN ONZE LEZERS

Om te kunnen voldoen aan de talrijke vragen naar oude nummers van ons tijdschrift "Ghendtsche Tydinghen", doen wij een beroep op uw medewerking om afstand te doen van nummers of jaargangen die niet meer worden gebruikt.

Een overeen te komen vergoeding voor deze vriendendienst kan desnoods overwogen worden.

De inlevering gebeurt op het Documentatiecentrum (Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-Amandsberg), alle zondagen van 10 tot 12 uur.

Het D.C. is gesloten op feestdagen en in de maanden juli en augustus. Wij danken u bij voorbaat voor uw geste.

De bibliothecaresse,
Mevr. Van Geluwe-Eggermont A.

DIT BESTAAT NIET MEER

De rij huizen op de Bisdomkaai, rechts van de "Ecole Moyenne", werd een 10-tal jaren geleden gesloopt. Deze huizen waren nog in perfecte staat, maar ze werden afgebroken omdat de school langs die kant moest uitbreiden. Maar toen ze tegen de grond lagen was er geen geld meer. Men heeft dan maar een muur gezet voor dit open gat. Een typisch voorbeeld van het falend stedenbouwkundig beleid in Vlaanderen of hoe men de woonfunctie in de binnenstad stimuleert.



VORIGE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Dank zij de medewerking van onze lezers, zijn volgende nummers opnieuw verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

Jaargang 1972 Nrs. 7-10-11
1973 Nrs. 1-3-4-7/8-11-12
1975 Nr. 1
1976 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1977 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1978 Nrs. 1-3-4
1979 Nrs. 1-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1980 Nrs. 1-2-3-5 + volledige jaargangen
1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1982 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1982 Register op de jaargangen 1 tot 10 (speciaal nr.)
1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + volledige jaargangen
1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1989 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1990 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1991 Nrs. 1-2-3-4-6 + volledige jaargangen
1992 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen

Prijs per afzonderlijk nummer 70 fr.

Prijs per volledige jaargang 400 fr.

Tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het "Documentatiecentrum" (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Portkosten bij betaling op postrekening:

1 nummer: 25 fr.

2 tot 3 nummers: 50 fr.

4 tot 6 nummers: 60 fr.

Verder per jaargang: 60 fr.

De Bibliotheccaresse,
Mevrouw VAN GELUWE-EGGERMONT A.